

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

פרק ו

הלכה ז והשניות וכו': נסתפקתי בקטנה שנשארה זקוקה ליבם והיא שניה אי בעיא חליצה או לא, דאילו הוה ערוה הלא היתה פטורה מן החליצה, וא"כ אי מדין תורה הלא אין קדושה כלום ומותרת לשוק, ואי מדרבנן הא הוה כערוה וממנ"פ פטורה. אמנם לכאורה גמרא ערוכה היא בפרק ב"ש בהך דר' ישמעאל דאמר באשת אחי אמו שהיתה שניה לו וניסת לאחיו מאביו מהו שתמאן לאחר מיתה ותתייבם, יש מיאון במקום מצוה כו', חזינא דאינה מתייבמת וצריכה חליצה הואיל והיא שניה אעפ"י שהיא קטנה, דמכיון שהגיעה לשני גדלות תו אינה יכולה למאן אף אם לא נבעלה וע"כ דהיא קטנה, אך מתמן אין ראייה דהא גם נשואיה לאחי אמו לא הוה רק קדושי קטנה כיון דהיא ממאנת עליהם כדי שתתייבם ומכיון דיכולה להפקיע נשואי אחי אמו ע"י מיאון, הלא לא הוה רק קדושי יתומה, וא"כ קדושיה לאחיו מאביו שהמה רק קדושי קטנה הוה חד דרבנן ומה שהיא שניה הוה תרי דרבנן, לכן תו לא מפקעי מה שהיא ערוה דרבנן את קדושיה דהוה דרבנן, דכאן הוה חד דרבנן וכאן תרי דרבנן [ועיין תוספות מגילה דף י"ט ד"ה ור"י מכשירן אבל היכי שהוא דור שלישי באשתו כגון בת בן בת אשתו קטנה נשואה לאחיו מאביו מי זקוקה ליבום וצריכה חליצה או אתיא מה שהיא ערוה דרבנן ומפקיע זיקתה דרבנן, דוגמא למה דאמר בפרק יוצא דופן דף מ"ו דיתומה שנדרה בעלה מפיר לה, אע"ג דהוה קדושין דרבנן הואיל ונדריה ג"כ לא הוה רק מדרבנן דמופלא הסמוך לאיש דרבנן, אתו נשואין דרבנן ומבטלין נדריה דרבנן, היינו משום דממנ"פ מן התורה לא הוה נדרא כלל ומדרבנן^ה הא הוה בעל ומפיר לה [ועיין בסימן מ"ב במקדש בפ"ע דרבנן בקדושין דרבנן דאינן קדושין כלל], אך להך דהתם אינו דומה, דאם תגדל תחתיו הלא יהיה נדריה דבר תורה, וגם נשואיה יהיו דבר תורה ולכן עדין בקטנותה ג"כ מיפר לה כאילו היתה גדולה, אבל כאן הלא אם נתגדלה תחתיו הלא לא היתה רק אסורה מדרבנן וזיקתה דבר תורה, לכן כשמת בעלה בעודה קטנה ג"כ היא זקוקה לחליצת היבם. אולם מהא דאמר תמן דלר' יוסי דאמר תרומה בזה"ז דרבנן אתי גברא דרבנן ומתקן טבלא דרבנן, וכן אמר בגיטין דף ס"ד דקטן דזוכה לאחרים דרבנן בשתופי מבואות דרבנן מהני יעו"ש, וכן אמר בירושלמי פרק ב"ש דהא דיתומה בעלה מפיר נדריה אע"ג דנשואיה הוה דרבנן ונדריה דבר תורה למ"ד מופלא סמוך לאיש נדריו דבר תורה היינו באיסורות וכמ"ד אין לוקין על האיסורות, דאם אמר אסור עלי אין זה נדר דבר תורה, הרי דמשום שזה הנדר

לא הוה רק דרבנן אתו קדושין דרבנן ומפקעי ליה, אולם מהך יוצא דופן חזינא דע"כ לא דמי, דאמר תמן דעיסה שנדמעה בשאור של תרומה, דאם יסבור ר' יוסי חלה ותרומה בזה"ז דרבנן, אתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן, אע"ג דתרומה גופא בזה"ז לא הוה רק דרבנן, ודמוע מתרומה בזה"ז הוה תרי דרבנן ומפקע חיובא דחלה דהוה רק חד דרבנן, ואילו הכא חזינא, דאשת אחי אמו אינה מתייבמת וכמ"ש לעיל, ואולי תמן דהוה עיקרו דרבנן עדיפא וכמ"ש בגמרא בגיטין שם דבמעשר בזה"ז דרבנן ולית ליה עיקר בדאורייתא דאל"ה קשה הא דפריך על שתופי מבואות כל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון, וקידושי מיאון חשיב עיקרו דבר תורה וכ"ז דחוק, [ועיין בפרק האיש מקדש דף מ"ו ד"ה מן הנקוב על שאינו נקוב עיי"ש דהפרשה דרבנן מפקיע איסור טבל דרבנן עיי"ש בתוספות ישנים ויש לחלק] וראה תוספות פרק מבוי דף ח': ד"ה מניח את הקורה באלכסון, אי נמי כיון דצדו אחד ארוך כו' לא בקעי בה רבים ולא גזרו ביה רבנן כו' אע"ג דאית ביה דע"ד. וכוונתם כיון דלא בקעי בה רבים הוה רק ככרמלית דמדרבנן אסור ותו אף אם קורה משום מחיצה הוה רק דרבנן, הרי מדרבנן יש כאן שלש מחיצות ודוק (נ"ב. ובמס' שבת ק' ע"א תו' ד"ה פירות מבטלין מחיצה כו' ואע"ג דהוה לקולא דלא אסרי אהדדי פירוש משום דמן התורה שרי לטלטל בלא עירוב כלל אלא מדרבנן צריך עירוב והא מדרבנן דבר הניטל אינו ממעט ואם כן איכא חריץ ביניהן ולא אסרי אהדדי ודו"ק). ובפרק הדר דף ס"ז: אמר רב אשי דקרפף יתר מב"ס שלא הוקף לדירה מן התורה רשות היחיד הוה רק דרבנן עשו אותו ככרמלית ולטלטל מן היס דהוה כרמלית לרה"י מדרבנן אסור לטלטל, א"כ כיון דקרפף הוה מדרבנן כמו כרמלית הוה שרי לטלטל ממנו לים ויעו"ש דרב אשי מוסיף דשרי לטלטל לים מתוך קרפף דלא לשויא כרשות היחיד לטלטל בכליה מ"ט תוכו שכיחי ממנו לים לא שכיח. הנך רואה גדר ברור בזה דבמה דלא שכיח תפסינן להתיר על ידי מה דמדברי חכמים הוה ככרמלית דלא לימרו רשות היחיד הוה וכאן לא שייך סברא זו כלל. ודע, דכעין מה שרצינו לומר, דממנ"פ, או דמה"ת לא בעיא חליצה או דמדרבנן הא הוה ערוה ופטורה, כזה תמצא לרבנן בתוספות פ"ק דיבמות דף י"א בסד"ה ר"ש אומר, דממנ"פ מן התורה חליצה כשירה היא, ומדרבנן הא הוה כסוטה והיא וצרתה פטורים מן החליצה, וצ"ל כיון דבשניה תפסי בה קדושין וצריכה גט אינה דומה רק לחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין וכיו"ב ולכן מדרבנן לא הוה כערוה להפקיע זיקת קדושי דרבנן, ועוד דא"כ בקדושי קטנה שניה לא יתפסו בה קדושין, דקידושי

בחייבי עשה הואיל ואם בעלו קנו לא בעי קרא דחולצין ועיין חידושי רמב"ן ודוק.

הלכה כ"ד יבם היבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית ונמצאת הערוה שאינה אילונית תצא מיבמה בגט וחולד ממור: טעם רבינו, אף דקיי"ל בכל מקום דכל העריות אין צריכות גט רק לרע"ק דקיי"ל כוותיה באשת אח ואחות אשה ע"י קדושין משום שיאמרו תנאי היה בקדושין יעו"ש, וכן פסק רבינו בהלכות גירושין פרק עשירי הלכה ט' ז"ל, וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה א"צ גט שאין קדושין תופסין בעריות עכ"ל, הכא צריכה גט משום שמא יאמרו שאחיו גירש את הערוה סמוך למיתתו ונתייבמה כדין ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט, וזה חשש קרוב יותר משמא יאמרו דתנאי היה בקדושין, ופוק חזי בפרק הכותב בסופו פריך אלמנה מן האירוסין איך גביא בעידי מיתה כתובה, ליחוש דילמא גירשה ומפקא לגיטא וביושבת תחת בעלה דילמא סמוך למיתה גירשה, כש"כ הכא שרואין שנתייבמה כדין יאמרו שסמוך למיתתו גירש הערוה ולכן נתייבמה הצרה דמיתה מפלת וכמו שפסק לעיל ונמצאת א"א יוצאה בלא גט, וזה ברור, ובטור הועתק לשון רבינו תצא מיבמה בלא גט, וחושש אני שט"ס נפל בו ועיין מש"כ הרב בב"ש סימן קע"ג ס"ק ט', ולדעתי נראה כדכתיבנא, ועיין סימן קי"ח בתקנת טולטילא ברמ"א באומרת נתגרשתי וכו' ועיין שם בב"י שכתוב נתגרשתי קודם מימים הרבה וכן נרפס כעת בספר זכרון יהודה ואין כאן מקום להאריך ודוק.

הלכה כ"ה ולא עוד כו' אחר שמת הנשוי נכרית כו': הנה לפ"ז נראה דאם היה להנשוי אחות אשתו עוד אשה נכרית ומת האח השלישי שהיה נשוי נכרית לבד, וגרש בעל האחות את אחות אשתו ואחר כך מת, נמצא דהנכרית שנפלה ליבום בעוד שלא גירש את האחות, אסורה להתייבם וחולצת והנכרית שהיתה אשת הבעל האחות שריא וכמו שפירש רבינו הטעם שמפני שצרה בזיקה אינו ידוע וגזרו אבל איסור צרה בנשואין מידע ידעי, ולפי טעם השני שבאלפס יתכן דגם השניה שהיא צרת אחות אשתו בנשואין אסורה מפני שהיתה צרה בזיקה לאותה נכרית שנפלה לפניו באיסור זיקה שבזיקה היא צרת אחות אשתו, אעפ"י שאחות אשתו גופא שהיא הערוה משום לתא דידה לא הוי מיתסר צרתה בנשואין כיון שגירש האחות קודם מיתתו, וסברת הרי"ף בטעם השני הוא, דכיון דמת חזינא כאילו בעת נפילה ראשונה מהנשוי נכרית בלבד, הוית קנויה במקצת לבעל האחות וזה המקצת אינה נופלת ליבום לבעל האחות החי. וא"כ מה שנשארה קנויה במקצת

קטנה הוי אך מדבריהם ושניה כערוה מדבריהם, וזה ודאי בדותא, דחזינן דרבנן לא עשו אותה כערוה אף לגבי קדושי דרבנן, ועוד דצרתה הגדולה מתייבמת, חזינא דלא עשו אותה דומה לערוה, דאילו ערוה צרתה פטורה, וא"כ תו לגבי דידה ג"כ לא הוי דינה רק כדין שניה דעלמא וצריכה חליצה, כן נראה נכון, ולכך סתמו הראשונים בזה, ועיין לקמן פ"ז הלכה י"ג י"ד שפוסק שצרתן מותרת, והיינו דמה"ת לא הוי צרתם כלל דהא קדושין של יתומה בחיי האב או חרשת לא הוי קדושין כלל, ומדרבנן הא גם היא נתקדשה לאחיו ויבמתו הוא, אולם בחרשת דקדושיה קנויה ומשירת צ"ב קצת, ועיין בירושלמי תמן ובמלחמות והבן.

הלכה כ"ו חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שניות כו': דלג רבינו חייבי עשה דבהו אין עשה דוחה עשה ואף לאו הבא מכלל עשה כמו מצרי כו', רק דאפ"ה אם בעלה קנה, וסוגיית הגמרא בארתי באורך בחידושי למסכת סוטה. אמנם להבין סברתו מה שמחלק בין חייבי עשה לאלמנה לכה"ג בזה נראה כן, דרבינו לטעמו אזיל דפסק בפרק י"ז מהלכות איסורי ביאה דכל חייבי לאוין המה דוקא בקדושין לבד אלמנה לכה"ג דלוקה על ביאה לחודא בלא קדושין משום לא יחלל שעושה אותה חללה, א"כ נראה, דביבום אלו לא הוה קנה בודאי היה מותר ביאה לחודא, רק משום דקני לה בהך ביאה הוה אסור דהוה ביאה דרך אישות, א"כ הכא גבי יבום בחייבי עשה, דביאה לחודא לא אסירא, רק מסיבת הקנין שקוננה אותה, ואיך נימא דמפקע הקנין מסיבת האיסור, הלא כל האיסור, הוא בשביל קנין שקוננה אותה, לכן הוה קנין באיסור ופוטור צרתה, אבל באלמנה לכה"ג, הרי לוקה על ביאה לחודא, רק דנימא דאתי עשה ודחי ל"ת, זה אינו, כיון דאם יקנה תו הוה ביאת איסור מחמת עשה דבעולה, א"כ שוב לא דחי העשה הל"ת, וכמו כן אמרו פרק ד' אחין בנשא מת ואח"כ נשא חי דלר"ש דאין איסור חל על איסור תתייבם ומשני דכיון דאיפקע איסור אשת אח חיילא איסור אחות אשה ותו לא פקע איסור אשת אח ואינו חייב אלא משום אשת אח בלבד. כן הכא כיון דע"י הקנין יהיה עשה ול"ת, תו לא נדחית הל"ת מעיקרא ושוב הל"ת מתחיל בלא הקניה ולכך אין קנינו קנין דסיבת האיסור הוא בלא הקנין ודוק, וכן באלמנה מן האירוסין למ"ד דאינה דוחה, דוקא אלמנה משום שאיסור מונח על הביאה לחודא, ולפ"ז אפשר דמוקי הך יבמתו באלמנה לכה"ג דריבתה התורה שחולצת ולא מתייבמת דבהא הואיל ואם בעלו לא קנו ס"ד אמינא דלא בעי חליצה לכן כתבה רחמנא יבמתו, אבל

צריך תלמוד, דהאי קל וחומר פריכא הוא, ובת הכן דירושה תוכית, שיוורשת בין הבנים, מה שאין כן בכחו ממש. אלא דרשא דסיפרי דייקא טפי, ואינהו בקיאי מינן בה טפי²⁰.

ורבנן אחותך היא מאי עבדי ליה מיבעי להו לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין. פי' לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו אנוסת אביו, דההוא קרא דערות אחותך בת אביך דמשמע מיניה אחותו אפילו מן האנוסה, לא שמעינן מיניה אלא אחותו מאביו שלא מאמו או מאמו שלא מאביו, כדכתיב בת אביך או בת אמך, והא דכתיב בת אשת אביך דמשמע מיניה בין שהיא אמו בין שאינה אמו, ההוא בנישוואין הוא דכתיב, דהא כתיב אשת אביך, אבל באונסין לא שמענו, להכי כתיב אחותך היא לחייבו על אחותו מאביו ואמו מן האונסין, דאם אינו ענין לנשואה דכתיב גבה תנהו ענין לאנוסה²¹. ואיכא למידק, אם כן האי קרא דבת אשת אביך לגופיה איצטרך, לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו נשואת אביו, דאי מקל וחומר הא אין מזהירין מן הדין, ואי מאחותך היא הא מוקמת ליה לאחותו בת אביו ובת אמו אנוסה, ואי אמרת אי לאו אשת אביך מוקמינן האי אחותך היא לאחותו בת אביו ואמו נשואה, אם כן אחותו בת אביו ואמו אנוסה מנין, וכיון שכן בת אשת אביך מיצרך צריך, והיכי מייתר להו לרבנן לחייבו שתיים, ולר' יוסי ב"ר יהודה למידרש מיניה פרט לאחותו משפחה ונכרית²². ותירץ

07/07/2018 11:55

הריטב"א. ועיין באו"ז ח"א סי' תריב, מש"כ שם בשם ר' אפרים ב"ר יצחק ע"פ הספרי, ועוד שם בשם בה"ג וספר המקצועות. ובה"ג נה, ג: תניא. ושם ס, א: תני. וע"ע בסמוך בדברי רבינו ובהערות. 16 בנדפס: בן הבת ובת בת הבת מנין. ועיין ברמב"ן. ובהלכות גדולות הלכות יבום וחליצה: בן הבן ובת הבן בן הבן ובן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין. 17 הלכות עריות נה, ד דפ' ווארשא, וכ"כ שם בהלכות יבום וחליצה ס, א בסגנון קצר יותר. 18 כ"כ הרמב"ן, ועיין מש"כ בזה בהערות ליישב קושיית הרמב"ן. וע"ע בזה בריטב"א. 19 בבא בתרא קטו, א. 20 וע"ע מש"כ בזה התוס' ד"ה בן אין לו, וכתוס' הרא"ש, וכתוס' ב"ב קט, א ד"ה כיון, וכתוס' שם קטו, א ד"ה בן הבן. 21 כ"פ רש"י ד"ה לחייבו על אחותו, וכן הובא ברמב"ן בשמו, וכ"כ הריטב"א. 22 כה"ק

מדברי סופרים גרסינן, יורשה ומיטמא לה⁹. וכן מצאתי בקצת הנסחאות. וזה כדברינו, והיא היא הברייתא שהביאו בגמרא לקמן בפרק יש מותרות בתחלתו¹⁰.

ובנו הוא לכל דבר. הא דלא אמרינן הכא פשיטא, כדקאמרינן גבי אחיו הוא לכל דבר¹¹, משום דהתם אהא דדרשינן במסקנא עיין עליו קא סמיך, כדכתיבנא לעיל¹².

גרסינן בירושלמי¹³, בנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה ולשניה, לומר שאעפ"י שנולד כעבירה, גזרו ביה שניות, וקיים ביה נמי מצות פריה ורביה¹⁴.

הא דפשיטנא בנו ממזר מבן אין לו עיין עליו, פי' עיין עליו על כל בן שיהיה לו ואפילו שיהיה בן פסול. ובסיפרי¹⁵ דייק מהכא לבת שפוטרת את אשת אביה מן היבום. והכי תניא התם, ובן אין לו אין לי אלא בן, בן הבן ובת הבת¹⁶ מנין, תלמוד לומר וכן אין לו מכל מקום. וכן כתב הרב בעל הלכות גדולות ז"ל¹⁷, וזה לשונו, ואי לאו דכתב רחמנא אין לו הוה אמינא דוקא בן ולא בת כדאשכחן בבן סורר ומורה, השתא דכתיב אין לו עיין עליו לאיתויי כל דשמיה זרע, ומנא לן דאפילו זרע פסול דתנן וכו', כי היכי דקא מייתי תנא זרע זרעיה מאין לו זרע פסול נמי מייתי. ע"כ. ויש מי שאומר¹⁸, דבת לאו מדרשא דבן אין לו אתיא, ולא מרבינן מאין לו אלא זרעו של הנזכר בפסוק, דהיינו זרעו של בן, וכדמשמע בפרק נוחלין¹⁹ גבי ירושה, אלא בת מקל וחומר דבת הבן קא אתיא. וזה

9 וכן הוא בתוספתא שלפנינו. ועיין עוד בדברי רבינו לקמן פד, א בד"ה ולענין מציאה, ובהערות שם. 10 לקמן פה, א. כל דברי רבינו בדיבור זה כתבו הריטב"א והמאירי. 11 לעיל ע"א. כה"ק תוס' ד"ה מ"ט. 12 ע"א ד"ה פשיטא. כל הדיבור נמצא בשו"ת רבינו ח"ד סי' רכג. 13 פ"ב ה"ו; יג א. 14 דברי הירושלמי הובאו ברמב"ן, וכן בריטב"א וכמאירי. וכן נפסק בשו"ע סי' א ס"ו ברמ"א. הרי"ף והרמב"ם לא הביאו דברי הירושלמי אלו, וכבר כתב בכרכ"י שם אות יב דהוא בעיא דלא איפשיטא, וכן לפנינו בירושלמי: רבי אבין בעי. וע"ע בזה ברדב"ז ח"ז סי' ב שכתב דבמזר אינו מקיים מצות פו"ד משום דהוי מצוה הבאה בעבירה, וכ"כ הרי"ט אלגזי הל' בכורות פ"ח אות סה. וכבר דן בזה במנ"ח מצוה א. וע"ע בזה בס' פרי יצחק ח"א סי' מב. וע"ע מש"כ בזה הערוך לנו והקדן אורה כאן. 15 כ"כ הרמב"ן בשם הסיפרי, וכ"כ

והניח אחד מהם וכו'. ואם היו לו שני זכרים והם הניחו זכר ונקבה לא קיים פריה ורביה. ד"מ [הקצ"ר אות ד']. כי לפי המסקנה דש"ס [שם] לא אמרינן בני זנים משלימים*. והניחה בת, קיים פריה ורביה. ואם הבן קיים ולא הוליד עדיין, והבת מתה והניחה בן, נראה ללא קיים פו"ר. כתב ד"מ [סק"ח], יש להסתפק, אשה שנתעברה באלמנטים אסורים האב קיים פו"ר ואם נקראו בן לכל דבר. ויש להבין ראייה ממ"ש בהגהת סמ"ק והצ"ח הצי"ח [צ"ד סימן קל"ה אות ה'], אשה תיזהר שלא תשכח על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, גזירה שמא ישא אחותו מאציו. נשמע דהו"ו לנו לכל דבר: (א) היה הבן ממוזר. ב) נספר חסידים ס"ח ת"ק כתב ללא קיים פו"ר כשהוליד ממזר, דק"ל ממזר אינו חי [יבמות ע"ה ע"ב]. ואפשר הספר חסידים איירי כשאינו יודע דהוא ממזר, [ד"א] ממזר

עין מהדור"ק סק"י

היה הבן ממזר וכו'. יש להסתפק, אשה שנתעברה באלמנטים אסורים האב פו"ר ואם מיקרי בן לכל דבר, וצליקוטי מהרי"ל [אות ג'] נמלא שכן סירא היה בן של ירמיה שרחץ באלמנטים, כי "סירא" בגימטריא "ירמיהו". ועיין בספר עבודת הקודש להרב איש האלקי מוהר"ר מ קורדווי"רו ז"ל* בחלק התכלית פרק י"ז [ו"ל], ספר יצירה מומן אצרהס אציו ע"ה נמלא בן אומתו הקדושה, וירמיה ע"ה בזמן בית הראשון היה מתעסק בו כמו שנמלא בספר הצטחון שעשה ר"י בן בתירא ע"ה, הצי"ח רב חמאי גאון ז"ל בספר היסוד, וגם הצי"ח הקדוש קנה ז"ל בספר הפליאה [ד"ה ויאמר אלקים נעשה אדם], שירמיה הנביא ע"ה היה מתעסק

בשער הספר נדפס: 50 עבודת הקודש להרב מוהר"ר מאיר ז"ל וזה"ה

דברים אמורים כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה אבל אם היו לו בן ובת ומתו [ה"ח] והניח אחד מהם זכר ונקבה עדיין לא קיים מצוה זו. הגה' ח"א) היה הבן ממזר (7) ב"י בשם ריטב"א"ט) או חרש שוטה וקטן קיים המנוחה (9) תשובת מהרי"ל סי' (רכ"ג) (קצ"ח).

ציונים ומקורות ט) יבמות כ"ב ע"א. שנו"ס (7) הציון הוא ממהדורות ח"מ וב"ש קמא. (8) במהדורות ש"ס, באה"ג ד"ר, ח"מ, ב"ש מהדור"ב ועוד, הושמטה התיבה "וקטן", וכן במהרי"ל אינה, ועיין בהגהות יד אפרים ובראש פינה ובמח"ש כאן. (9) ב"ה הציון במהדורות הח"מ וב"ש קמא, וכ"ה ב"י. במהדורות ש"ס שצ"ב באה"ג ובשאר דפוסים הציון כאן: ב"י בשם הרשב"א, ועיין בד"מ הארוך ובהערות שם.

ערך לחם

סעיף ו'. פריה ורביה. בן בתו הבא מן הגוי קרוי בן. קדושין דף ס"ח ע"ב.

נחלת צבי

והיו באים מזכר ונקבה. וכתב רפ"ך [שם בהגהת כתונת פסים] על שם ד"מ [הקצ"ר אות ד'], אלז זכר ונקבה הנאים משני זנים לא קיים, ופשוט הוא: באמבטי אם האב קיים פו"ר ונקרא בן לכל דבר. והביא הב"ש [סק"י] ראייה ממ"ש הב"ח ביו"ד סימן קצ"ה, אשה תיזהר שלא תשכב על סדין ששכב עליו איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, גזירה שמא

מורי זהב

והניח אחד מהם. כתב ד"מ [הקצ"ר אות ד'], אם היו לו ב' זכרים והם הניחו זכר ונקבה, לא קיים פו"ר. ואם אחד מהם קיים ולא הוליד עדיין, והשני מת והניח דוגמתו, דהיינו אם בן בן או בת בת, קיים פו"ר. בח"מ [סק"ח] כתב, יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פו"ר ונקרא בן לכל דבר. והביא הב"ש [סק"י] ראייה ממ"ש הב"ח ביו"ד סימן קצ"ה, אשה תיזהר שלא תשכב על סדין ששכב עליו איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, גזירה שמא

ביאור הגר"א

שיהא זכר ונקבה בעולם, וזהו לשבת לתנא דמתניתין. *ועיקר שגירסת הרמב"ם באצ"י אלז זכר ונקבה וצ"ח לתנא, אלז זכר ונקבה הנאים משני זנים לא קיים, ופשוט הוא: טו. אבל אם כו'. שם [ס"ב ע"א-ע"ב]: טז. היה הבן כו'. ירושלמי [יבמות] פרק ב' [ה"ח] אמתני' וצנו לכל דבר, אפילו לפו"ר. וכ"ש לחרש שוטה שהן צלל מי שיש לו בן מכל מקום, וגמ' [שם כ"ב ע"א] לא צריכה לאחוי זה מכלל, דאין זה צומא, וכמ"ש שם חוץ מן השפחה כו':

משמע דוקא שצ"ח מזכר ונקבה. ופשוט דסוגיא משמע אפילו כשהזני זנים שניהם זכרים, ולרצא אפילו שניהם נקבות, ועיין מוס' שם ד"ה וכל שכן כו'. אלא שיש לדחוק דהכי קאמר, וכ"ש צ"ח לצומא וכן הזקן קיים, וכן צומא לצ"ח והבת קיימת, אלז קשה לחלק בין בן עממו או בנו, וגם הרמב"ם לא הזכירו. [והעיקר [ש]גירסת הרמב"ם [פס"ו מאישות ה"ה]] אלז צ"ח לשבת יצרה צעיק, ולא גרסינן והאיכא, ופליג אמאי שאמר אצ"י וכ"ש צ"ח לצומא, דטעם המתני' הוא

באר היטב

סעיף ו'. ט. כשהיו בני הבנים זכר ונקבה. משמע, שני זכרים ומכ"ש שתי נקבות לא מהני. אלז מוס' ציצמות דף ק"ב ע"ב ק"ל דצני זכרים הנאים מנן וצ"ח קיים פו"ר. ובש"ט גזורים הוסף אפילו צני צמות הנאות מנן וצ"ח קיים פו"ר. [ח"מ סק"ז, ב"ש סק"ט]. ואם היו לו ב' זכרים והם הניחו זכר ונקבה, או שהיו לו ב' זכרים ואחד מהן הימה [*ל"ו] צ"ח, לא קיים פו"ר, שצ"ח הוא שיליד תחילה זכר ונקבה. ואם הבן קיים והבת מתה והניחה בת, קיים פריה ורביה. ואם הבן קיים ולא הוליד עדיין, והבת מתה והניחה בן, לא קיים פו"ר. [ב"ש סק"י]. יש להסתפק, אשה שנתעברה באלמנטים אסורים האב פו"ר ואם נקראו בן לכל דבר. ח"מ [סק"ח]. וב"ש [סק"י] הצי"ח ראייה דהו"ו לנו לכל דבר: י. ממזר. דוקא ממזר יודע, דמי, אלז ממזר

פתחי תשובה

סעיף ו'. ט. כשהיו בני הבנים זכר ונקבה. עיין באר היטב [סק"ט]. ומ"ש ואם הבן קיים ולא הוליד כו', הוא מדברי הב"ש [סק"י]. ועיין בהגהות יד אפרים שכתב ע"ז, לדעת התוס' [ריש ס"ק זה [בבאה"ט]] דב' זכרים הבאים מזכר ונקבה מהני, פשיטא דגם זה מהני. ומ"ש עוד, יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי כו', עיין בספר בני אהובה פט"ו מהלכות אישות הלכה ו' מ"ש בזה על דברי הח"מ, וגם האריך שם לסתור דברי המשנה למלך בפרק הג"ל [ה"ד], ע"ש. וגם בספר ברכי יוסף סימן זה אות י"ד האריך בזה: י. שוטה וקטן. לכאורה אגב שיטפיה נקט

ראש פינה - שו"ע

[יבמות ס"א ע"ב] דקאמר קטן שמא ימצא סריס, אלא אזלינן בחר רובא. ואפשר נמי בא לאשמעינן כגון אם הוא בן ח', דאמר ר' אבהו ביבמות דף פ' [ע"א] דאין עושין בו מעשה להחזיקו לבן קיימא עד שיהיה בן כ' שנה, ע"ש, וקמ"ל הרמ"א דלא קי"ל כן:

סימן א סעיף ו' בהג"ה. היה הבן כו'. מ"ש בשו"ע או קטן, טעות סופר, או אגב שיטפיה נקטיה. וכן הגיה מורי הגאון נ"י בסוף ספר טיב גיטין [בהגהות יד אפרים] ע"ש. ולענ"ד היה נראה דאפשר שבא לאשמעינן דלא חיישינן שמא ימצא סריס ובסריס לא קיים, דזה אינו, דלא קי"ל כו' מאיר

ראש פינה - עקבי הבית

פריה ורביה, דהא ב' זכרים הנאים מזכר ונקבה ג"כ קיים פריה ורביה, והא ודאי שבנו ממש לא גרע. ולא ידעמי מ"ש בספר ע"י ארויס [סק"ז] לתמוה על הב"ש כאן, שסבר דכונת הב"ש משום דלא הוליד עדיין, ולזה הקשה דלא גרע מנשא אלונית [ד]מ"מ כיון שראוי להוליד קיים, ע"ש. ולא ידעמי למה השיא דעת הב"ש לדעת אחרת וכונתו פשוטה כמו שכתבתי:

ואם הבן קיים ולא הוליד כו' והניחה בן, נראה דלא קיים כו'. היינו לדעת הרמב"ם שצ"ח לפני זה דצ"ח זכרים הנאים מזכר ונקבה לא קיים, א"כ כעת שהבן עדיין לא הוליד, ומהצ"ח שמתה אין לו אלא בן, לכן לא קיים, וצ"ח אס הבן יוליד אחר"כ נקבה, ודאי צ"ח קיים פו"ר כיון דיהיו בן וצ"ח הנאים מזכר ונקבה, אלז עכ"פ כעת עדיין לא קיים. אלז לדעת התוס' שהצי"ח צ"ח שצ"ח זה, ודאי גם עתה קיים

לשבת הסופרים

ב"ש סק"י. כתב בח"מ יש להסתפק. נ"ב, עיין צנני אהונה פט"ו מהלכות אישות [ה"ח] חמ"ס:

שי למורה

סעיף ו' בהג"ה. היה הבן ממזר. נ"ב, עיין חידושי מוהר"ט אלגאזי על הלכות צטרות שנדפס דפוס פרעסבורג ותקצ"ו, ונדף פ"ט [פרק ח' אות ט"ה ד"ה ואולם לפי] שם האריך בזה. והנה אס הוליד טריפה, כיון דלא חי, אפשר דלא מקיים פו"ר. ועיין ב"ש ס"ק י"א לענין ממזר, ומכ"ש צטרפה דאינו יכול להוליד אף צורה, ועיין מ"ס חיים להפרי חרש [סי' ב'] ובשער המלך פ"א (ממ"א) [החשתה] וצ"ח אצ"ח שיוכל לחיות, ז"ע אי קיים פו"ר, ועיין צ"ד סימן (כ"ו) [נ"ב סעיף י"ח בה"ה] שם סק"ח: שם. או חרש. נ"ב, עיין ח"מ ס"ק ח' צ"ח שנתעברה באלמנטים, וב"ש ס"ק י'. ועיין משנה למלך פט"ו מאישות ה"ד שהאריך בזה. ודצ"ח

גליון מהרש"א

ב"ש סק"י. כתב בח"מ יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי כו'. עיין במשנה למלך פט"ו מאישות ה"ד:

יד אפרים

סימן א סעיף ו' בהג"ה. וקטן. נ"ב, לכאורה אגב שיטפיה נקט וקטן: ב"ש סק"י. ואם הבן [קיים ולא הוליד עדיין]. נ"ב, לדעת התוס' דב' זכרים הנאים מזכר ונקבה

בלשון צעיא כי אם בפשיטות ס"ל לרבי זון דקיים פריה ורביה, ומשו"ה הציאו כן להלכה דקיים פריה ורביה⁶⁶, ואלם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הירושלמי.

ויל"ע דאין אפשר דס"ל להירושלמי בפשיטות דינא ידי פריה ורביה, כיון דהא קי"ל מנא הציאה בעצירה אפילו דיעבד לא ינא ידי חובמו⁶⁸, כדאמרין בריש פרק לולב הגזול [ל] אן דמטעם זה לולב הגזול פסול מטעם מנא הציאה בעצירה, וכן כל מנא צמורה וכ"ש מנא הציאה בעצירה דערוה החמורה וגדולה כו, דפשיטא דכל דזה הין נעשה ונולד בעצירה לא ינא ידי חובמו מנא פריה ורביה. וירושלמי פרק י"ג ממסכת שבת [ה"ג] עלה דמתני' דהקורע צמחמו ועל מתו וכו' אמריין, חרייט צעון קומי רבי יוסי לא כן אמר ר"י בשם ר"ש בן יודק מנא גזולה אין אדם ינא זה ידי חובמו בפסח, א"ל תמן גופיה עצירה הכא הוא עבר עצירה, כך אנו אומרים הוציא [מנא] מרה"י לרה"ר אינו ינא ידי חובה בפסח עכ"ל, ולפי מ"ש הריטב"א בחידושו לשבת גבי מתני' הנזכר ואמרין בגמרא שם דתניא הקורע על מתו מייז ואעפ"י שמחלל את השבת ינא ידי קריעה וז"ל, פי' ואינו נרין לחזור ולקרוע בחול דקריעה באיסור קריעה היא, וצעו ירושלמי ולא אמריין בשם ר"ש ב"י מנא גזולה וכו' תמן היא גופא עצירה וכו' כן אמריין הוציא מנא מרה"י לרשות הרבים אינו ינא ידי חובמו צמחיה עכ"ל, וכיון דהא דהוציא מנא מרשות היחיד וכו' הוי צמחיה ע"כ דהכונה דמיימי סיעמא לחילוק שחלק רבי יוסי מהא דהוציא מנא מרשות היחיד, דכיון דהתם פשיטא לן דינא ידי חובמו מנא ה"ה קריעה⁶⁹, ונמלא דל"ל דעיקר החילוק דר"י הוא דדוקא גבי גול דהיא גופא עצירה כלומר דגול בכל אופן היא גופא עצירה, דאפילו אם צא לאכול ממנו לדבר הרשות עצירה היא צדו, משא"כ מוציא מנא מרשות היחיד לרשות הרבים דאין גופא עצירה ללא בכל אופן היא עצירה, דאם הוציא צה"ר בחול אין כאן עצירה, וכן בקורע בשבת על מתו דגוף הקריעה ענמה אינה עצירה דאם היה קורע בחול לא היה עצירה, וכל כי הני גווי הוא עובר בעצירה מיקרי ואין גופא עצירה. וכן נראה דפירוש הירושלמי כן ממ"ש מרן הבי"ד צ"ד סי' ש"מ, וכ"כ הלבוש שם גבי קריעה יעו"ש⁷⁰. ואם כן גבי זון ממזר

ובהיותי זה ראיתי בשלטי הגבורים בפרק הצע"י [יצמות סב, ב] דגבי פלוגתא דר"י ור"ל צגוי שנתייר אם יש לו צבור לנחלה שכתב ז"ל, צ"ע היכא שנודע לנו שהוליד בן ממזר ושאל אשה והוליד בן צבור אי הוי צבור לנחלה או לא עכ"ל. ודבריו תמוהים שהרי כתב הר"מ ושאר פוסקים דממזר נטול פי שנים דצבור לנחלה הוא, וא"כ מאי מספקא ליה הא הין ממזר שנולד לו ראשון הוא צבור לנחלה והציא אחריו אין לו שום צבורה כלל. וכבר הרב כנה"ג צ"מ סי' רע"ז בהגהת הטור אות י"ג הציא [בשם הדרכי משה בטור חו"מ סס] דבריו והרבה להשיב על דבריו יעו"ש. וזה פשוט דאם נאמר דצורים אלו הם דברי ריא"ו שהזכיר הש"ג קודם זה וספק זה דממזר הם סוף דברי ריא"ו, ונאמר דריא"ו ספוקי מספקא ליה צדן זה שכתב הר"מ דממזר הוי צבור לנחלה, מטעם דלפי סברת רב פפא דס"ל דמקרא דכי מהיין ילפיין דקדושין מופסין צחיבי לאוין, ומסקנא דסוגיא דפ"ב דיצמות כרב פפא דלדידיה נמלא דקרא דכי מהיין לא מייירי צחיבי כרימות, ואפשר שכן הוא העיקר ולא כמסקנא דפ' האומר, זה דוחק גדול לומר הכי מאחר דבספרי תניא כההיא מסקנא דקדושין ופשיטא דהכי נקטיין, ועוד דלשון ריא"ו אינו קובל זה דא"כ הו"ל למימר בקיבור, צ"ע אם כן ממזר הוא צבור לנחלה או לא, ולמה לו להאריך כ"כ ולומר היכא שנודע לנו וכו' ושאל אשה והוליד צבור וכו', דמה לנו צמח שנולד לו צבור אח"כ כיון דעיקר הספק הוא על בן ממזר אי הוי צבור לנחלה או לא⁶⁶.

[1] ואולם לפי חומר הענין אפשר ליישב בדוחק עפ"י מה שנעמוד צמ"ש ירושלמי פ"ב דיצמות [ה"ו] גבי מתני' דמי שיש לו בן אפילו ממזר פוטר וצנו הוא לכל דבר, צעי רב זון צנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה ולא שניא עכ"ל, ולכאורה נראה דכפי גירסא זאת צעיא דלא אפשיטא היא אם קיים פריה ורביה צממזר ונשאר הדבר צספק. אמנם ראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושו שם [יצמות כב, א] וכן הרשב"א וכן הריטב"א בחידושיהם שם שהציאו לשון הירושלמי כן וז"ל, וירושלמי אמריין צנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורביה ולשניה, לומר שאפילו שהוא ממזר גזרו צו שניות וקיים מנא פריה ורביה עכ"ל, מוכח מדבריהם דגירסתם ירושלמי אינו

פסול, אולם בשו"ת יד אליהו (לובלין) סי' כ"ג כתב דמצהכב"ע כשר בדיעבד עיי"ש, ועיי"ע בשאג"א סי' צ"ז.

69. כך הבינו הרבה מפרשים דכונת הירושלמי בתמיה, אמנם בשבלי הלקט שבוטל שס"ט פירש הירושלמי בניהוחא, ופסק עפ"י דמצה שהוציאואה ברה"ר בשבת אינו יוצא בה יד"ח בפסח מטעם מצהכב"ע. וניי" במחזיק ברכה להחיד"א או"ח סי' תרס"ד אות ב' מש"כ בזה. ובפר"ח או"ח סי' תנ"ד סק"ד הביא בשם ספר בית מועד שאינו יוצא במצה שהוציאואה ברה"ר, ודחה שיטה זו מהלכה מכח הירושלמי עיי"ש. (עיי' ברע"ב פ"א דשבת מ"א שכתב דלהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר אגב אורחיה קמ"ל דמצהכב"ע אסורה וחייבין עליה ודו"ק). אולם המהריט"א בספרו שו"ת שמחת יו"ט סי' מ"ב הביא הביאור בירושלמי דהוי בניהוחא וביאר זה באריכות, וכתב להעדיף הך פירוש בפשט דברי הירושלמי, אלא דלכסוף מטיק כהריטב"א משום דהבי" והלבוש כך פירשו בירושלמי, וכפי שמזכירם כאן בהמשך דבריו.

70. יש מהמפרשים שביארו דברי הירושלמי כמש"כ התוס' בסוכה ל, א, שהקשו אהא דפסלין לולב של אשרה משום דמכחת שיעוריה, וחפוק ליה משום מצהכב"ע, וחירצו דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בו, אבל הני אטו תחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה ע"כ, וכתב הקרבן עדה בשיירי קרבן דרברי התוס' כדברי הירושלמי, וכן דעת הפר"ח או"ח סי' תנ"ד סק"ד והחק יעקב שם סק"ה, וכן מבואר בשו"ת שאג"א סי' צ"ט וכ"כ החת"ס בחידושו לסוכה. אמנם במחזיק ברכה או"ח סי' תרס"ד הנ"ל חילק בין הירושלמי והתוס', וגם מסתימת דברי המהריט"א כאן נראה כך, וכ"כ המהריט"א להדיא בתשובותיו שמחת יו"ט סי' מ"ב, והוכיח כדבריו מהא דמבואר בירושלמי דהקורע בשבת על מתו יצא יד"ח קריעה, ולפי התוס' קשה אמאי הלא מחמת העבירה דשבת באה המצוה של קריעה והוי באותו החפץ ממש דלפי

לאוין ולא בחייבי כריתות, ובהו יישוב הגר"א קושיה הלח"מ. עכ"פ נמצא דלגירסא דידן ברמב"ם והשו"ע דגרסינן הפסוק על רישא דהלכה דהוי הכבוד ממזר שפיר הקשה הלח"מ דהך קרא איירי בחייבי לאוין ולא בחייבי כריתות.

66. במל"מ פ"ב מה' קרבן פסח הי"ג הביא דברי השלטי גיבורים ותמה עליו כתמיהת המהריט"א, ובחידושו המתניא על טור אה"ע גם ציין לדברי השלטי גיבורים. ובהגהות דע"א לשו"ע חו"מ סי' רע"ז הביא דהפנים יפות בפרשת כי תצא (וכ"ה במקנה לקידושין סח, א בדי"ה ור"ע) גם הקשה על השלטי גיבורים מפסקי הרמב"ם, וחירץ שם דהרמב"ם מייירי שנשא ממזרת דתפסי קידושין ובכה"ג ודאי הבכור נטול פי שנים, אבל הש"ג מייירי בממזר הבא מחייבי כריתות עיי"ש. ועיי' תירוצים נוספים בספר מנחה חדשה מצ' א' אות ט', ובספר בכור דל לבכורות על דף מ"ז ע"א. ועיי"ע בכלי חמדה פ"י כי תצא סי' ב' אות ט"ו.

67. שיטה זו הביא הבי" באה"ע סי' א' ופסקו הרמ"א שם סי' ו. ובשו"ת הרדב"ן ח"ו סי' ב' (הוזכר במהריט"א בהמשך דבריו כאן) קבע והוכיח דעיקר הגירסא היא בעי רבי בון וכו' ולא שניא, והוי בעיא דלא אפשיטא ודלא כהני ראשונים. ועיי' בשיירי קרבן על ירושלמי יבמות שחמה על פסק הרמ"א וכן על מקורו שהביא מדברי הרשב"א דדבריהם קשים דהלא בירושלמי גרסיין רבי אבין בעי וכו' ולא שניא וא"כ הוי בעיא דלא אפשיטא, והיה להם לפסוק דלא קיים פ"ו משום דספיקא דאו' לתומרא. אולם בשו"ת חיים שאל סי' ע"ד סע' מ"ו הביא דברי השיירי קרבן וכתב דודאי לא היה לראשונים הך גירסא דרבי אבין בעי, וא"כ לא הוי כלל בעיא.

68. כ"ה בתוס' סוכה ל, א ד"ה משום דהוי וכ"ה ברא"ש בפרק לולב הגזול סי' ט"ו בענין אחרוג הגזול, ועיי' בנוב"ת או"ח סי' קל"ג שדן גבי מצהכב"ע אי פסול רק לכתחילה או גם בדיעבד, והכריע דאף בדיעבד

א"ל שמדברי התוס' בד"ה הנזכר נראה דלא ס"ל לחלק בהכי, שכתבו וז"ל, וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשירה ושל עיר הגדחת משום דמיכתת שיעוריה, תיפ"ל משום מהב"ע וכו', וי"ל דלא דמי לגול, דמחמת עבירה באה המצוה, אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה, ע"כ, ואם איתא הו"ל לתרוצי דהתם שאני דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל. גם מדברי הרב פר"ח ז"ל בהלכות פסח סימן תנ"ד ס"ק ד', שדחה ר"ב דברי ספר בית מועד שכתב דמצה שהוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה י"ח בפסח משום דהוי מהב"ע, מטעם שכתבו התוס', דאטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק י"ח, משמע נמי הכי, דאל"כ הו"ל לדחות סברת בית מועד מהאי טעמא, דשאני גבי מצה שהוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים, דאין כאן סרך עבירה כלל בשעת עשיית המצוה, וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתא. וי"ל דשאני הכא, דכיון דאפשר למצוה שתיעשה בלתי עבירה, כגון אם לקטן לאכילה (ודאית) [ואית] ליה הושענה אחריתי, אע"ג דלקטן באיסור לא קרינן ביה מהב"ע, כיון דמשכחת לה שילקטם בהיתר בלתי עבירה, ודוחק.

אחר זמן רב שכתבתי זה ראיתי להמרדכי בריש פרקין [אות תשמ"ז] שכתב וז"ל, כתב הרב אביגדור הכהן, כשחל הושענא רבא להיות באחד בשבת, וקצצו גוים ערבה בשבת והביאו, כשרה, ולא אמרינן מצוה הבאה בעבירה היא, דהא תנן [סוכה ל"ב ע"ב] אם מיעטן כשר, ומיירי אפילו במזיד וכו', ולא מיפסיל משום מהב"ע וכו', יע"ש, ודבריו תמוהים, כי לא פורש^(ט) מאיזה טעם לא אמרינן בכה"ג מהב"ע^(מא), ואולי שכונתו למ"ש לעיל, דכל דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה שרי, ולא אמרינן מהב"ע היא. ושוב ראיתי דהירושלמי בשבת פרק האורג [ה"ג] בדין הקורע בשבת דיצא ידי חובת קריעה, אותיב ליה ממצה גזולה, דהויא מהב"ע ואינו יוצא בה, ומשני תמן גופה עבירה, ברם הכא איהו הוא דקעבר, ומעתה מתרצתא ההיא קושיא, ומהתימה על המרדכי ז"ל

מעשה חושב

רב שדחה דברי ספר בית מועד שכתב דמצה שהוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה י"ח בפסח וכו' וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתא. ולענין דקושיא מעיקרא ליתא, שהרי נלקיטת הענבים האלו אין שום איסור מנד המלאכה ענמה, אלא משום דכוונתו לתקן הדסם היה כדי ללגט צו י"ח, וא"כ הרי לגט דמיעט את הענבים אפילו אי חימא דאינו כשר ללגט צו י"ח, מ"מ הא איסורא דענד ליתא צמורה, כיון דבשעת הלקיטה היתה כוונתו לתקנו, וא"כ כיון דגזוף המלאכה ענמה ליכא איסורא, אלא משום המחשבה, והיא כבר נעשית, מהיכא תימי לדמותה למנוה הנאה בעצירה ולומר דאין יוצא צו י"ח. ואפילו אי נימא ענמה שהוציאנה מרשות לרשות דאינו יוצא צו י"ח, נפסח משום דהוי מנוה הנאה בעצירה, וכדעת הספר צו מועד הני"ל, התם שאני, דההוא הויא עבירה מנד ענמה, משא"כ צמיעוט הענבים, דאינה עבירה מנד ענמה וכנ"ל, לא שייך צוה מנוה הנאה בעצירה, וכיון דאפילו אי נימא דאין יוצא צו י"ח נמי לא מתקן העצירה ההיא צכך, דכתר שעת לקיטמו אזלינן, א"כ אמאי נימא דאינו יוצא צו י"ח חזנתו. ואפשר דהוי כוונת הירושלמי

לפי ענין דאין התחלה לקושיא זו, דמריש הוי ק"ל למה יופסל מהב"ע, הרי בניור כ"ג ומסיק דהוי כמצוה שלא לשמה, ואח"כ פריך לה, ומסיק דהוי כמצוה שלא לשמה, ומ"ט לא פריך הרי הוי מהב"ע ופסול ואינו יוצא י"ח, וכמצוה שלא לשמה ודאי יוצא י"ח, אם כן חזינן דעברה לשמה גרע, ואין לומר דדוקא מצוה שחייב בה פסול מהב"ע, והש"ס בניור מיירי במצוה שאינו חייב בה, זה אינו, דהרי בש"ס [סוכה ל' ע"א] מפורש דלמד למהב"ע מקרא דאני ה' שונא גול בעולה, ומוכח דאף בכה שאינו חייב בה שייך מהב"ע, ואדירבא בהר"ן הבאתיו בספר החיים מוכח להיפוך, דבמצוה שאינו מחוייב בה פסול יותר מהב"ע, וגם אין לומר דהש"ס בעברה לשמה מיירי כגון שלא היה אפשר לקיים המצוה רק ע"י העבירה, דהרי למדו מאשה, יעל, ושם הוי כן, והש"ס דפוסל מהב"ע מיירי באפשר לקיים דרך היתר, דאם כן וראי דקשה מה התחילו התוס' להקשות, הרי י"ל דקרא איצטרך להיבא דא"א לקיים דרך היתר, מ"מ פסול גזול, אך באמת העיקר נראה לפי ענין דעברה לשמה ודין מהב"ע הוי ענינים נפרדים, דעברה לשמה מיירי דתחילה עושה עבירה רק כדי לקיים המצוה, זה הוי עברה לשמה, ושקול כמצוה שלא לשמה, אבל מהב"ע מיירי דתחילה עושה העברה כפשוטו, רק אח"כ רוצה לקיים בו מצוה, וא"כ כיון דעברה מתחילה נעשה שלא לשם מצוה, והוי עברה ממש, והוי מאוס, שוב אף ידי מצוה אינו יוצא בו, אבל אם מתחילת עברה עושהו לשם מצוה, זה אינו מאוס, ויוצא בו ידי

ועיין במ"ש מרן כ"מ פ"ג מהלכות תרומות דין ד' בסוף דבריו וז"ל, אבל עדיין יקשה דאיכא למיחש שמא יוסיף בתרומה וכו', וצ"ל דלב ב"ד מתנה עליהן שיהיה אותו תוספת הפקר, וההפקר פטור מתרומה וממעשר, ע"כ, ואם הדברים כפשטן קשה טובא, הא הפקר אחר מירוח אינו מפיקע מידי חיוב מעשר, כמ"ש, וצ"ל דה"ק, דלב ב"ד מתנה עליהן שיהא אותו תוספת הפקר מקודם שנתמרת, כן ג"ל, ודוק.

הלכה ה' ואין ממעטין אותן ביום טוב וכו'. ק"ל דאם עבר ולקטן ביום טוב אמאי כשר, הא הו"ל מצוה הבאה בעבירה^(ט), ואמרינן בריש פרק לולב הגזול [ל' ע"א] דלולב הגזול פסול מהאי טעמא, ואף לפי מש"כ התוספות שם בד"ה משום דבעינן דמחמת עבירה באה המצוה, ה"נ כה"ג הוא, דמחמת עבירה דעבר ולקטן באה, דאל"ה היו ענבין מרובין מעליו ופסול למצוה, וליכא למימר דעד כאן לא אמרינן דמשום מצוה הבאה בעבירה מיפסיל אלא דוקא בעבירה דאורייתא, דומיא דגזול, משא"כ הכא דאינו אלא איסורא דרבנן משום שבות, שדומה למתקן כלי ומכשירו, כמ"ש רש"י ז"ל לעיל [ל"ג ע"א] בד"ה עבר ולקטן, דהא ליתא, דמדברי רש"י ז"ל בפרק כל שעה דף ל"ה ע"ב בד"ה דמאי, ומדברי הר"ן שם [דף ט' ע"ב], מבואר דאפילו בעבירה דרבנן הו"ל מהב"ע ופסול, כמו שיעיין שם. והיה נראה לחלק ולומר, דעד כאן לא אמרינן דמשום מהב"ע פסול, אלא דוקא בגזול, וכך כההיא דמצוה של דמאי וכיוצא, דבשעת עשיית המצוה דהיינו אכילת מצה עושה העבירה, שאוכל טבל או דמאי, וכך נמי בלולב הגזול, כל עוד שאינו מחזירו לבעליו הרי עבירה היא כידו, ועובר אעשה דוהשיב את הגזילה, נמצא דבשעת עשיית המצוה הוא בעבירה, ומש"ה פסול, משא"כ הכא, דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל, אע"ג דמחמת עבירה באה המצוה, אפילו הכי כיון דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה, לא אמרינן מהב"ע, ומש"ה אם עבר ולקטן כשר.

קובץ מפרשים

(לט) ג.ב. קושיאו לא קשיא מידי, דהא דתני עבר ולקטן כשר, היינו שההדס כשר לצאת בו, ונפקא מינה לאחר שלא עשה האיסור, הוא כשר לצאת בו, ובאמת זה שעבר ולקטן לזה לא מהני ליה משום מצוה הבאה בעבירה, ואף לשיטת מלחמות ה' שסובר דגם לאחרים שייך מצוה הבאה בעבירה, היינו דוקא בגזול לפני יאוש, רביד מי שהוה, עדיין הוא בגזילה, הואיל ולא נתייאשו עדיין, אבל בשאר איסורין לכ"ע לא הוי מצוה הבאה בעבירה אלא למי שעשה האיסור ולא לאחרים. עיין במג"א סימן תרמ"ט ס"ק ג', ועיין בט"ז ובמג"א ריש סימן תרמ"א.

(מ) ג.ב. [רבנן המרדכי] נישן לפרש דהיכי ... שלא נעשה האיסור בשבילי כמ"ש לעיל, וכן פירש במרדכי, ואף שהמרדכי פירש שם ואפשר אסור לישראל שבא בשבילו, [מ"מ] כיון שהוא דבר מצוה, זה קאי ... שהביאו מחוץ לתחום, שרי משום [מצוה], כיון דעיקר האיסור הוא רק שמא יאמר להביא, ובמקום מצוה לא חיישינן לזה ולא יעשה מצוה הבאה בעבירה, עיין מג"א וט"ו ריש סימן תרנ"ה, אבל בעבר ולקטן באמת אסור לזה שעשה האיסור, ולאחר מותר. (מהר"ש נ"דא)

(מא) מה שהקשה בשם המרדכי למה באין ממעטין ביו"ט [אמרינן] ואם מיעטן כשר, הרי הוי מהב"ע, נ"ל לומר דהנה התוס' [סוכה ט' ע"א ד"ה ההוא, ולי ע"א ד"ה משום] הקשו בלולב וכן בסוכה למה לי למעט גזולה, תיפ"ל דהוי מהב"ע, וכן הקשו [בפסחים] [שם] למה לי למעט מצה של טבל, הרי הוי מהב"ע, וכן רוצה רב"י עצמו לומר דגדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה, ומ"ט לא פריך הרי הוי מהב"ע ופסול ואינו יוצא י"ח, וכמצוה שלא לשמה ודאי יוצא י"ח, אם כן חזינן דעברה לשמה גרע, ואין לומר דדוקא מצוה שחייב בה פסול מהב"ע, והש"ס בניור מיירי במצוה שאינו חייב בה, זה אינו, דהרי בש"ס [סוכה ל' ע"א] מפורש דלמד למהב"ע מקרא דאני ה' שונא גול בעולה, ומוכח דאף בכה שאינו חייב בה שייך מהב"ע, ואדירבא בהר"ן הבאתיו בספר החיים מוכח להיפוך, דבמצוה שאינו מחוייב בה פסול יותר מהב"ע, וגם אין לומר דהש"ס בעברה לשמה מיירי כגון שלא היה אפשר לקיים המצוה רק ע"י העבירה, דהרי למדו מאשה, יעל, ושם הוי כן, והש"ס דפוסל מהב"ע מיירי באפשר לקיים דרך היתר, דאם כן וראי דקשה מה התחילו התוס' להקשות, הרי י"ל דקרא איצטרך להיבא דא"א לקיים דרך היתר, מ"מ פסול גזול, אך באמת העיקר נראה לפי ענין דעברה לשמה ודין מהב"ע הוי ענינים נפרדים, דעברה לשמה מיירי דתחילה עושה עבירה רק כדי לקיים המצוה, זה הוי עברה לשמה, ושקול כמצוה שלא לשמה, אבל מהב"ע מיירי דתחילה עושה העברה כפשוטו, רק אח"כ רוצה לקיים בו מצוה, וא"כ כיון דעברה מתחילה נעשה שלא לשם מצוה, והוי עברה ממש, והוי מאוס, שוב אף ידי מצוה אינו יוצא בו, אבל אם מתחילת עברה עושהו לשם מצוה, זה אינו מאוס, ויוצא בו ידי

מצוה
הבאה
בעבירה
בהולדת
ממזר

וְזָה זְמַן כְּבִיר הַקְּשִׁיטָה, דְּלַמָּה יָצָא יְדֵי חוֹבָה וְהִלָּל הוּא מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה*, וְלִדְעַת הַרְצָה רִאשׁוֹנִים²⁵ מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ יוֹצֵא, וְלִדְעַת הַתּוֹסֵף סוֹכָה ט' ע"א ד"ה הַהוּא, עַכ"פּ מִדְּרַבָּנָן אֵינוֹ יוֹצֵא. וְהַדְּבָרִים עֲמִיקוּן. וַיִּשְׁבַּח עַל פִּי סִבְרַת הָאֲחֵרוֹנִים, וַעֲיִין שַׁעַר הַמֶּלֶךְ הַלֵּל לִוְלַב פ"ח ה"ה, דְּמַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה לֹא הוּא אֲלָא אִם נִשְׁעַת מַצְוָה עוֹשֶׂה ג"כ עֵבִירָה, דְּבִאֲחֵרוֹן הַגּוֹזֵל נִשְׁעַת הַנְּטִילָה עוֹבֵר עַל וְהַשִּׁיב אֶת הַגּוֹזֵל, וְזוֹ מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה, אֲבָל אִם נִשְׁעַת הַמַּצְוָה לִיכָא עֵבִירָה כְּלָל, כְּגוֹן צְהוּרִיא מַצָּה מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדָד לְרִשׁוֹת הַרְצִים דְּנִשְׁעַת קִיּוֹם הַמַּצְוָה לִיכָא עֵבִירָה כְּלָל, לֹא הוּא מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה, אֲל"כ הַכִּי נִמְנֵי הַכֹּא*, נְהִי דְהַמַּצְוָה שֶׁל הַבְּנִים צָהָה ע"י עֵבִירָה דְּצִיֵּאת אִיסוּר, מ"מ הַמַּצְוָה עֲשֶׂה הַיֵּינוּ הַבְּנִים, וְהַנְּטִילָה הִיא רַק הַכֹּשֶׁר מַצְוָה דְּלֹא אֲפָשֶׁר צִלָּא זֶה. וְהַרְאִיהָ דְּאִם לֹא הוֹלִיד וְכֵן אִם מִתּוֹ הַבְּנִים לֹא קִיִּים הַמַּצְוָה²⁹, וְכִיּוֹן דְּעִיקָר קִיּוֹם הַמַּצְוָה הֵם הַבְּנִים, וְנִשְׁעַת הַזֹּאת לִיכָא עֵבִירָה כְּלָל, דְּהַעֲבִירָה כְּבִיר נִשְׁעִית נִשְׁעַת הַנְּטִילָה, דְּמִי לְהוֹרִיא מַצָּה מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדָד לְרִשׁוֹת הַרְצִים דְּלֹא הוּא מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה. וְהַדְּבָרִים אֲרוּכִים צְדִינֵי מַצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבִירָה, וְאִין כֹּאן מִקּוּמוֹ.

אַחֲרֵי זְמַן נִדְפַס מִחֲדָשׁ סֵפֶר מַהֲרִי"ט אֲלַגְזִיא, וּמִנְחָתִי שֶׁהֵעִיר צֹה נִשְׁעַת הַרְצִי' [חֲלֵק ד' ס"י ב' ³⁰], יַעֲוִין שֶׁסּ פֶּרֶק ח' דְּבִכּוּרֹת דף פ"ט [אות ס"ה (הראשונה) בד"ה ואולם לפי חומר הענין] שֶׁמַּצְוָה הַיְרוּשְׁלָמִי שֶׁנִּשְׁעַת פִּי"ג ה"ג דְּמַצָּה וְקָרִיעָה, וְלֹא נִחִית לְמַה שֶׁנִּשְׁעַתוּ³¹, וַעֲיִין שֶׁסּ נִשְׁעַת הַמֶּלֶךְ שֶׁחִילּוֹק זֶה ג"כ אֵינוֹ צְרוּר

ספק שמה נשרו, אם כן חייב מספק צפריה ורביה, שמה ימצא הנן סריס, וזה פשוט.
**[ז] וְאִם הוֹלִיד בֶּן אֹרְחָה מִ"מ, אֲפִילוּ חֲרַשׁ וְשׁוֹטֵה, קִיִּים הַמַּצְוָה, דְּהֵם נְבִי מַצְוֹת דְּאִסוּר לְהַאֲכִילֵם בְּיָדִים דְּבִיר אִיסוּר²⁰, וְרִאשׁוֹנִים לְהוֹלִיד, עַל כֵּן יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה כְּמַצְוָה כֹּאן צְבִית יוֹסֵף [ד"ה גְרַסִּינָן] וְנִשְׁוֹ"ע הַנ"ל.
**[ח] וְגַם אִם הוֹלִיד מִמּוֹר קִיִּים הַמַּצְוָה. וְנִרְאֶה מִדְּבָרֵי הַגְּהוֹת מ"מ אִם שֶׁסּ הַרְצִי' ²¹ [יבמות כ"ב ע"ב] דְּקָתַם הַדְּבָר, דְּלֹא דוֹקָא אִם הִיא לֹא מִמּוֹר צְהִיתָר, כְּגוֹן גַּר שֶׁמּוֹתָר לִישָׁא מִמּוֹרָת כְּמַצְוָה צְהִיתָר [קִידוּשִׁין ס"ט ע"א] וְאִנְהֵעִ"ו סִימָן ד' ס"כ, וְהוֹלִיד מִמְּנָה מִמּוֹר, אֲלָא אֲפִילוּ נוֹלַד בְּאִיסוּר, כְּגוֹן שֶׁצָּהָה עַל הַמַּצְוָה אוֹ עַל חֵיבֵי כְרִיתוֹת וְהוֹלִיד, מ"מ קִיִּים הַמַּצְוָה, כִּי צִנּוּ הוּא לְכָל דְּבִיר כְּמַצְוָה צִיבְמוֹת פֶּרֶק כ"ג ע"א, וְהוֹצֵא גַם כֵּן צְבִית יוֹסֵף שֶׁסּ הַיְרוּשְׁלָמִי עַל הַמַּשְׁנֵה דְּפֶרֶק כִּינֵד [פ"ב ה"ו], מִי שֵׁשׁ לוֹ בֶּן וְכו' וְצִנּוּ הוּא לְכָל דְּבִיר אֲפִילוּ לְפָרִיָה וְרִבִּיָה, וְכַתֵּב הַרִיטֵב"א פִּירוּשׁ דְּאֲפִילוּ בְּבִיר מִמּוֹר יֹצֵא יְדֵי פָרִיָה וְרִבִּיָה, עַכ"ל הַבֵּית יוֹסֵף. וְהַמַּשְׁנֵה דְּצִנּוּ הוּא לְכָל דְּבִיר, הוּא לְעֵינֵן לְפִטוּר אֶת אֲשֶׁת אֲבִיו מִן הַיָּבוּם, וּמִיֵּירֵי אֲפִילוּ צָהָה עַל הַעֲרוּהָ בְּאִיסוּר, ע"י שֶׁ צְהִיתָר דְּמַקְשָׁה עַל מַה דְּחִיב עַל מַכְתּוֹ וְהִיא אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עִמָּה, ע"י שֶׁ צְהִיתָר. וְהִיא פִּסְקִינָן דְּצִנּוּ הוּא לְכָל דְּבִיר [י"ד ס"י ר"מ ס"ח], וְהוּא הַדִּין לְפָרִיָה וְרִבִּיָה. אֲךָ הַרִיטֵב"א וְהַר"מ וְהַר"ש לֹא הִזְכִּירוּ מֵהַיְרוּשְׁלָמִי הַזֶּה דְּאֲפִילוּ צִנּוּ מִמּוֹר קִיִּים פָּרִיָה וְרִבִּיָה.
123/08/2018nbn****

הוליד חרש ושוטה

הוליד ממזר

בשולי המנחה

א"כ הכי נמי הכא. כוונת רבינו, שכיון שדנו בירושלמי לפסול אכילת המצה משום מצוה הבאה בעבירה, בהכרח מיירי באופן שאם לא היה עושה מלאכה זו לא היה יכול לקיים המצוה. ומ"מ מסיק שאין בזה מצהב"ע, וע"כ הטעם משום שאין המצוה והעבירה בזמן אחד.
 ויש שדחו, שאין לדמות דין זה לדברי הירושלמי, שהמוציא מצה מרה"ר לרה"י ואח"כ אכלה, אין האכילה תלויה בהכרח במעשה ההוצאה מרשות לרשות, ורק במקרה נודמן כן, ולכן אין בזה משום מצהב"ע, אולם כשכא על ערוה והוליד ממנה ממזר, קיום המצוה נעשה רק מחמת מעשה העבירה, ואכתי י"ל שאינו יוצא בו ידי חובת פו"ר²⁶. ומ"מ גם לדרכס יש ליישב קושיא זו כדעת רבינו, לפי"ד הסוברים שבנתעברה באמבטי מזרע הפסול לה ליכא איסורא²⁷, וא"כ נמצא שיכל לקיים פו"ר ע"י אשה זו בהיתר²⁸, ומה שעשה לפני כן ביאה אסורה אינו בשעת המצוה, ואין בו פסול מצהב"ע.
 חמדה אמור אות ז ד"ה אך באמת, ברכת שמואל יבמות ס"י יב, וזכר יצחק ח"א ס"י מה, וראה גם להלן מצוה ב סוף אות טז ובשולי המנחה שם. ²⁴ הליכות אליהו אה"ע ס"י ד, דרך המלך הלי' דעות פ"ג ה"ב, וראה כעין זה להלן ציון 78. ועי' שדי חמד כללים אות י סוף כלל לד שהעיר, שכידו לקיים המצוה בשנית. ועי' שו"ת הר צבי או"ח ח"ב ס"י עו ובהגהותיו למנ"ח, ואגרות משה או"ח ח"א ס"י קפח. ²⁵ ראה תוס' סוכה ל, א ד"ה משום, ושדי חמד כללים אות מ כלל עז סק"ג. ²⁶ חשבונות של מצוה, הגהות הגר"ז מלצר למנ"ח במוריה שנה יח גליון ג-ד. ועי' מנחת סולת והגהות הר צבי על המנ"ח. ²⁷ עי' חשבונות של מצוה שדן בזה ואכמ"ל. ²⁸ לדעות להלן אות כו שמקיים מצות פו"ר גם בכה"ג. ²⁹ להלן אות יד האריך רבינו בנידון זה, ועי"ש בשולי המנחה בכיבור דעתו ודעת החולקים עליו. ³⁰ עי' שו"ת הרדב"ז ח"ז סוף ס"י ב שנקט שאין יוצא יד"ח בולד ממזר כיון ששמו מחוי. ³¹ עי"ש במהריט"א שמפרש דברי הירושלמי באופ"א.

אגב חרש ושוטה, אך אין להסתפק בזה ופשיטא שיצא, שהרי כל הנולדים קטנים¹⁹. ומדברי רבינו נראה שהנידון אם בכה"ג חייב להמשיך להתעסק בפריה ורביה עד שיגדיל הקטן.
 דלמה יצא ידי חובה והלא הוא מצוה הבאה בעבירה. נראה ליישב תמיהתו, שפסול מצוה הבאה בעבירה שייך רק במקום שיש צורך בכוונת המצוה, דכשעושה עבירה בשעת עשיית המצוה הרי הוא כמתכוין בפירושו שלא לצאת, אולם בפו"ר שאף בבנים שהיו לו בגיותו יוצא ידי חובתו, על כרחך אין צריך בה כוונה כלל, ושוב אין לפסול משום מצוה הבאה בעבירה²².
 ובאופן אחר י"ל, שכיון שתכלית מצות פו"ר היא שיתיישב העולם, והרי נתקיימה תכלית זו על ידו, אין שייך בזה דין מצוה הבאה בעבירה, ויוצא יד"ח המצוה אע"פ שעבר איסור²³.
 ויש שכתבו, שאף שבמעשה זה לא קיים מצות פו"ר, מ"מ כיון שיש לו בנים המיוחסים אחריו אינו חייב מעתה במצוה זו²⁴.
 ס"י א ס"ה. ועי' נהור שרגא יבמות סב, ב שדקדק כן מלשון התוספתא יבמות פ"ח ה"ב 'או שנעשה אחד מהן סריס אין רשאי לבטל'.
¹⁹ ובקצת מדפוסי השו"ע השמיטו תיבת 'קטן'. ²⁰ ראה בדברי רבינו להלן מצוה יז אות יד ובשולי המנחה שם מש"כ בענין זה.
²¹ כן צויין ברמ"א בשם הבית יוסף, אך באמת בבית יוסף הוא בשם הריטב"א וכדלהלן. מיהו בריטב"א לפנינו ליתא, וברמב"ן וברשב"א ובמאירי איתא כעין זה. ²² שו"ת שדה יצחק ס"י א (הובא בספר ההשלמה עמ' קכח), עט סופר ח"ב כלל ל פרט ד. אולם המהרי"ט אלגזי הלי' בכורות פרק שמיני אות סה (הראשון) הוכיח מהראשונים שאף בשוגג איכא דין מצהב"ע, וכן דעת רבינו להלן מצוה י אות יט, ולפי"ז מוכח שאין פסול מצהב"ע משום חסרון כוונת מצוה. וראה שאילת יעבץ ח"ב ס"י צז. ²³ הגהות הגר"ז מלצר למנ"ח במוריה שנה יח גליון ג-ד. ועי' ערוך לנר יבמות כב, א וקובץ הערות ס"י יא אות א. ובעיקר סברא זו ע"ע תורת חסד או"ח ס"י לא אות ג. כלי

צעניו³². והמהרי"ט אלגאזי שם דעתו דעל כן השמיטו הרי"ף והר"מ הירושלמי הזה [שבריש האות], משום דבאמת אינו יולד משום מלוה הצאה צעצירה, והירושלמי מיירי באונס דאין עצירה כלל³³, והם השמיטו דבר זה דהוא מילתא דלא שכיח.

ובלאו הכי נ"ע גדול איך יולד ידי חובתו בזן כזה שמרצה פסולים בישראל*, דאפילו זא על הגיורת הוי הולד ממזר, «ועיין לקמן סוף מלוה זו [אות כ"ב-כ"ד] דדין פסולי קהל ממזר והדומה אי מחויבין במלות עשה דפרו ורבו», ואם ישא הממזר שפחה יהא הולד עבד ובת דידה אולינן ולא יתייחס אחריו כלל, ואינו זנו לשום דבר*, א"כ נ"ע מאד איך יולד ידי חובה בולד ממזר להרבות ממזרין בישראל.

[ט] ואם היו שני זנים או שתי זנות לא קיים המלוה. ואם היו לו זן ובת ומתו והניחו זנים, דעת הר"מ כאן ה' ה' דלא ילא רק בהניחו זן ובת, אע"ג דברא לברתא וברתא לברא, כיון דזכר ונקבה הם ילא, אבל אם הניחו שני זכרים או שתי נקבות לא ילא. ודעת התוס' שם ציצמות ס"ג ע"ג ד"ה וכל, דאפילו הניחו שני זכרים או שתי נקבות ילא³⁹. ודוקא שזאו משנים, אבל אם הניח אחד זן ובת והשני לא הניח כלל לא ילא. עיין בטור ובשו"ע כאן ס"ו ובית שמואל סק"ט, כו'⁴⁰.

[י] ואם יש לו זן מגויה או משפחה כנענית, אף שנתגייר הזן או שנתחרר לא ילא, כי אינו זנו כלל כמבואר ציצמות כ"ג ע"א צמסנה שם, דלכל דיני התורה אינו זנו כלל*, וזה

מתו הבנים והניחו זרע

בן מגויה ושפחה

פשוט⁴². ועיין אצבע"ו סימן ד' [ס"ה ובב"י ד"ה ישראל] כלל גדול, דישראל הצא על הגויה או שפחה הולד הולך אחריה דאין קדושין. ומבואר להדיא ציצמות [ס"ב ע"א] ובתוס' שם ד"ה הכל מודים, ובחגיגה צ' ע"ג ד"ה לא תהו עי"ש, כו'.

[יא] ואם יש לו זנים מחליה שפחה וחליה בת חורין, דהזנים ג"כ חליים עבד וחליים זן חורין, דמנזר חלק השפחות שבה הולד הולך בתר לידה והוי עבד או שפחה, ומנזר חלק בת חורין הולד זן חורין והולך אחר אביו*, עיין קדושין [ס"ו ע"ב] ואצבע"ע סי' ד' הנ"ל, (אך) [אם כן] הזן או הבת הם חליים עבד וחליים זן חורין, ולמשנה אחרונה צגיטין פרק השולח מ"א ע"ג וכמה מקומות, דכופין את רבו לשחררו, א"כ בר אולידי הוא*. אבל צנת חליה שפחה וחליה בת חורין, דבאשה אין כופין דאינה מלוה כמבואר שם מ"ג ע"ג, א"כ לאו זנת אולידי היא*, כי לא תוכל להנשא לא לעבד ולא לזן חורין*, ואפילו לממזר לא תוכל להנשא מנזר חלק הבת חורין שבה, דלא הוי גיורת, כי מנזר חלק בת חורין הולכים אחר אביה והולד ישראל לכל דבר, וכיון דאינה ראויה להוליד, אינו יולד.

ונראה דאף אם עברה ונבעלה באיסור, מ"מ אפשר דלרין להיות לו זנים שישאו בהיתר, דלשבת יורה. אבל אם יש לו זנים שלא יוכלו לישא כלל ודאי לא קיים המלוה, ואינה דומה לממזר דאפשר לישא בהיתר כגון גיורת, אבל זו אינה ראויה לממזר ג"כ מנזר הבת חורין, א"כ אפשר דלא ילא צכהאי גוונא.

בן מחציה שפחה

בשולי המנחה

לשבת יצרה, כי אף שאינו מתייחס אחריו, מ"מ נתרבה יישובו של עולם על ידו⁴¹.

ומצד חלק בת חורין הולד בן חורין והולך אחר אביו. יש מהאחרונים שדעתו שכיון שחציה שפחה וחציה בת חורין אין בה קידושין גמורים, וכמו שמצינו שהבא עליה אחר שנתקדשה אינו חייב מיתה⁴³, אף בנה אינו מתייחס אחר אביו כלל, כיון שאין ראויה להתקדש אלא בקידושי שפחה חרופה שאינם קידושין גמורים⁴⁴.

א"כ בר אולידי הוא. מבואר מדברי רבינו שאף לפני שכפו את האדון לשחררו נחשב שקיים אביו מצות פו"ר. ויל"ע בזה דהא דכופין את האדון הוא תקנת חכמים, וא"כ תלוי דבר זה בספק⁴⁵ אם ראוי מדרבנן הוי ראוי מן התורה או לא⁴⁶. **א"כ לאו בת אולידי היא.** ואף שראויה היא לילד אם תשתחרר, סובר רבינו דלא סגי בזה, ואינו יוצא יד"ח אלא כשהוליד בנים שראויים לילד בפועל ועומדים לכך⁴⁷.

כי לא תוכל להנשא לא לעבד ולא לבן חורין. ומ"מ בזמן שעבד

הקטע, וכן בעוד מקומות במצוה זו ואחרות, אין לה מובן, וכנראה באה להורות על קיצור והשמטת המשך הדברים על ידי המעתיק או המדפיס. 41. חמדת ישראל ח"א קונטרס נר מצוה אות נג. 42. כ"כ מהרשד"ם ח"א סי' שה, קרן אורה יבמות כב, א ד"ה איתא, אמרי דוד סי' ק. ועי' מצפה אריה תנינא אה"ע סי' מג שחולק על זה. 43. ראה בשולי המנחה להלן מצוה מג אות ז שהוכאה שם מחלוקת האחרונים בגדר דין זה, שדעת רבינו והגרש"א שאישות קלושה היא להרכה דינים, ודעת רעק"א שאישות גמורה היא, וגזיה"כ שאין חייבים עליה מיתה. 44. שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' קנא. וראה להלן אות כ ד"ה ועוד, שגם רבינו נקט עפ"י הרשב"א שחציו עבד וחציו בן חורין, אין הולד מתייחס אחריו כיון שאף חציו הבן חורין אינו ראוי לקדש. וצ"ל שמ"מ סובר לענין חציה שפחה דסגי בהא דראויה לקידושין לענין חיוב אשם. 45. עי' להלן מצוה ה אות ה ומצוה ט אות ד ואכמ"ל. 46. מנחת חיים. 47. וכמבואר לעיל אות ג לענין טומטום.

איך יוצא ידי חובתו בכזו שמרבה פסולים בישראל. לדעות שהביא רבינו להלן³⁴ שמי שנתגייר ולא נתגייר בניו עימו, אף שעודם גויים, מכל מקום יצא ידי חובתו כיון שהעמיד זרע אחריו, ואף שאסור להרבות עובדי עבודה זרה³⁵, מבואר שאף בהעמדת פסולים יוצא ידי חובתו, וי"ל דהוא הדין אף אם הוליד ממזר³⁶.

ואינו בנו לשום דבר. יש להעיר על דברי רבינו, שאף שאם הוליד בן מן השפחה אינו יוצא יד"ח משום שאין הולד קרוי בנו ואין מתייחס אחריו, מ"מ כשהוליד ממזר י"ל שיוצא יד"ח כיון שראוי הממזר להוליד בנים כשרים מן השפחה. ואף שאין בניה מתייחסים אחרי אביהם, מ"מ כיון שהממזר עצמו בנו הוא, וראוי שיתקיים על ידו ישוב העולם בהיתר, יוצא ידי חובת פו"ר³⁷. וצ"ל בדעת רבינו דלא סגי בכך, ומקיים המצוה כשהוליד בן ובת רק אם ראויים הם להוליד בן ובת המתייחסים אחריהם וימשך עי"ז קיום הפו"ר מכוחו³⁸.

דלכל דיני התורה אינו בנו כלל. ומ"מ מקיים על ידי ולד זה מצות

שהוצאת מצה מרשות לרשות אינה מצהב"ע משום שלפעמים אינה עבירה, ורק מחמת שחל בשבת הוי עבירה, ועפ"ז כתב שבביאת ערוה שלעולם היא עבירה, לא שייכא סברת הירושלמי. 32. עי' שו"ת ר"ע הילדסהיימר ח"א או"ח סי' קכב ואמרי דוד אות א, שדנו בסברא זו. 33. עי"ש שביאר דמיירי באופן שסמך על רוב שאינה אסורה לו, ונתברר שהיא מהמיעוט ואסורה לו, וחשיב שכא על הערוה כאונס ולא עבר איסור. ועי' פרי יצחק ח"א סי' מב שחלק על המהרי"ט אלגאזי, ודעתו שאף כאונס איכא פסול מצהב"ע. 34. אות יג. 35. ראה ע"ז כו, א. 36. מנחת סולת אות ט, חשבונות של מצוה (עי"ש שביאר שאף שאין ראוי להרבותם בישראל, מ"מ גם על ידם מתיישב העולם). 37. ציץ אליעזר ח"ד סי' טו אות ה. 38. מנחת חיים. 39. כן הוא במאירי ונמו"י יבמות שם, אך בתוס' כ"כ רק לענין שני זכרים ולא לענין שתי נקבות, ובביאור הגר"א אה"ע סי' א סקי"ד סובר כרבינו בדעת התוס', ועי' ציץ אליעזר שם אות ז. 40. תיבת כו' כאן בסיום

על פריה ורביה כדאמר בסנהדרין (דף נט ע"ב) והא דאמר התם בפרק ו' דיבמות דמעיקרא פירוש קודם שנתגייר בני פריה ורביה ניהו לאו בני חיוב פריה ורביה ניהו אלא שבניהם נקראים על שמם כדמוכח התם וכן פירשו התוס' שם מכל מקום על פריה ורביה ודאי אין מצווין והשתא אמאי קיים פריה ורביה לר' יוחנן בבנים שהיה לו בגיותו הא באותו שעה לאו בר חיוב פריה ורביה הוי אם כן אותן בנים לא עלו לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב דהיינו לאחר שנתגייר כדאיתא גבי מצה דאם אכלו בשעה שאין בר חיוב לא עלתה לו לפטרו לאחר שנעשה בר חיוב (שכ"ב).

והיה נראה לי דהכי פריך שכיון דכשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו והא תנן המתעסק לא יצא לכולי עלמא אפילו אם מצות אין צריכות כונה והרי שוטה אינו אלא כמתעסק בעלמא כדמוכח בפרק קמא דחולין (דף יב ע"ב) גבי קטן יש לו מחשבה וכדפירשו התוספות התם והרי חרש שוטה וקטן חד דין אית להו כדתנן לקמן והשתא היכא דבר חיובא הוא אפילו הכי במתעסק לא יצא קל וחומר לשוטה דלאו בר חיוב הוא כיון דאינו אלא מתעסק בעלמא דלא יצא ונפקא מינה להני ב' פירושים אם היה גדול בשעת חיוב המצוה אלא שהיה עבד דדינו כאשה דפטור ממצות עשה שהזמן גרמא ועשה אותו מצוה ובו ביום נשתחרר דלפירוש א' לא יצא ידי חובה במה שעשה המצוה קודם שנעשה בר

בדרכן מצות ליהנות נתנו אפילו תימא דר' יהודה דמתיר בבית הקברות דמערכ למצוה של תורה איירי אפילו הכי לגזור של תורה אטו דרכן אלא שמע מינה דכדרכן נמי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו ושרי בשבילם נמי לערב בבית הקברות מהאי טעמא וליכא למגזר מירי.

והא דאמר בסמוך המודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והיינו טעמא משום דליכא הנאת הגוף והיינו טעמא נמי דמודר הנאה מחבירו דאין מזה עליו בימות החמה (שכ"ב). מכאן קשה לי על מה דכתב הר"ן בפרק ז' דחולין דבאיסור הנאה כל היכא דלא מכוין אפילו בפסיק רישא נמי שרי ומביא ראיה מהא דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה והא התם ודאי מטי ליה הנאה אלא כיון דלא מכוין לא חיישינן לה מידי והא במעין ובהזאה לא מכוין לה ואפילו הכי בימות החמה אסור (שכ"ב). (אבני מלואים)

אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים וכו'.
פירוש ואמאי יצא בכפאו שד דכיון
דבאותו שעה הוי שוטה ופטור מן המצות
אכילה דאותו שעה לאו כלום הוא. וכי הדר
חלים באותו לילה ונעשה בר חיובא צריך
לחזור ולאכול ואכילה קמייתא לא פטרתו כיון
דלא היה באותו שעה בר חיוב מצות. וקשה
לי מהא דאמרינן בפרק ו' דיבמות (דף סב ע"א)
היה לו בנים בגיותו ונתגייר ר' יוחנן אומר
קיים פריה ורביה ואע"ג דבני נח אין מצווין

(שכ"ב) בשפת אמת ד"ה המודר הנאה כתב לתרץ הא דמקשים על הרמב"ם שהשמיט דין המודר הנאה לפי דברי רבינו, ועיין בחתם סופר יומא דף ל"ב ע"ב ד"ה והנלע"ד. (שכ"ב) עיין בשו"ת התם ספר ח"ב יו"ד סי' קכ"ז ד"ה ומ"ש, ובשו"ת אחיעזר יו"ד סי' י"ח אות א'. ועיין במלואת אבן (מהאמרי בינה) מה שכתב, ועיין מה שהקשה על אמרי בינה בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' נ"ז ד"ה ונסתר, אבל חלק ב' יו"ד סי' נ' אות ו' כתב ואתי שפיר מה שתירץ ר"ם אוירבך, עיי"ש. (שכ"ב) עיין בהגהות מר' צבי הירש חיות לש"ס בגמ' ד"ה אילימא, ועיין בישועות מלכו חל' ק"ש פ"ג ה"ב, ובשפת אמת ד"ה עיתים חלים, ובמנחת חינוך מצוה א' אות י"ד שתירץ קושיית רבינו ע"פ הדין דהיו לו בנים ומתו לא קיים המצוה, ובמצוה ש"ז אות ו' האריך לחלק בין דין שופר ומצה לדין פריה ורביה, ועיין בשו"ת דעת כהן יו"ד סי' קמ"ח ד"ה וכו', ובתרועת מלך סי' ס"ח אות א' ד"ה ומשהקובשו"ת הר צבי אות ב' סי' ע"ז ד"ה מצאתי, ועיין בשו"ת אגרות משה אבן העזר ח"ב סי' י"ח ד"ה ובעצם, ובמלואת אבן.

אך אפשר דיעבד אם נשחררה הצת א"כ יכולה להנשא, יש לומר דיואל. ואין לומר כיון דנשעת הלידה לא הייתה ראויה, דהרי זה פשוט מאד בטומטום ונקרע צאופן דראוי להוליד לדעת הר"מ [פ"ו מהל' יבום ה"ד] צודאי יאל, א"כ הכא נמי, וא"כ יאל צבן וצת

ומקשה הש"ס שפיר, ומה שכתבו לעיל דהצא על חליה שפחה וחליה צת חורין הולד מחלק צת חורין אזיל צתר אציו, היינו לדין דתופסין קדושין בחליה שפחה וחליה צת חורין, [וע"ע לקמן מצוה נ"א אות כ"ד 61], וא"י צדיני עריות נאריך צוה, [עיין מצוות קפ"ט קצ"א קצ"ב ר"ג].

כאלו. אך אפשר כיון דרק חליים מתייחסים אחריו אינו יואל*. שוב ראיתי שנתעורר בחקירה זו צפתימה הכוללת צפרי מגדים אורח חיים [חלק שני אות כ"ן] עיין שם.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. וחייב אדם להשתדל בה משהוא ראוי לה, והוא הזמן שנתנו חכמים זכרונם לברכה לישא אשה.

ד. באבות פ"ה מבי"א, בן שמונה עשרה לחופה, עיין מניח אות א.

ולפי מה שציארנו דהצא על חליה

שפחה וחליה צת חורין הולד הוא חליו עבד וחליו צן חורין, יש להקשות צהא דאמרין פרק השולח שם מ"ג ע"א, חליו עבד וחליו צן חורין שקידש קידושין או לא, כיון דלא חויא לכוליה וכו', וצעי למפשט משור שהמית חליו עבד וחליו צן חורין דנותן חלי קנס לרבו וחלי כופר ליורשיו, ואי אמרת קידושין לאו קידושין יורשין מנא ליה. ועיין צמוס' ד"ה ואי, כיון דלא היו קידושין אין צנו מתייחס אחריו וכו', ונריך הש"ס לדחוק ולתריך מאי יורשיו נפשיה, הוה ליה לאוקמי צפשיטות, שהמית השור חליו עבד וחליו צן חורין הולד מחליה שפחה וחליה צת חורין צצא עליה ישראל, והולד הוה חליו עבד וחליו צן חורין מנד חלק אציו, ואם האצ יש לו עוד צנים הרי הם אחיו מנד חלק הצת חורין, א"כ שפיר נותן חלי כופר ליורשיו, אציו או אחיו מנד האצ, נהי דלא משכחת ליה יורשין צניו או יואלי חלניו, הלא כל משפחת צית אציו נקראים יורשים, ומה הקשה המקשן.

[יב] ואם אדם עריפה חייב צפריה ורביה, זה חלוי, אי עריפה מוליד ודאי חייב, דעריפה חייב צכל המלות, ואי אינו מוליד פטור. וכבר עמדו על מצוה זו בעל פרי חדש צספרו מים חיים שו"ת סי' צ' הציאו צשער המלך פי"א משחיטה ה"א, וצכרתי ופלתי סי' נ"ז סק"ת, ואין כאן מקומו 62.

[יג] ואם גוי היו לו צנים צגיטו ונחגייר הוה והס, קיים מלות פריה ורביה, אע"ג דגר שנתגייר צקטן שולד דמי, כיון דצגיטו זרעו מיוחס אחריו קיים, עיין גמ' יצמות ס"ב ע"א וש"ע כאן ס"ו. ודעת כמה פוסקים [הביאם שם הבית שמואל סק"י] משמע דאפילו לא נחגיירו הצנים קיים פריה ורביה, אך צר"מ פט"ו מאישות ה"ו וצטור כאן פסקו דוקא אם נחגיירו הצנים ג"כ. ונראה דוקא אם היו לו צנים צגיטו מן הגויות, כיון דזרעו מיוחס אחריו, קיים צגירומו ג"כ, אצל אם היו לו צנים מישראלית, כיון דאין הצנים הולכין אחריו דקיימא לן [יבמות מ"ה ע"ב] גוי ועבד הצא על צת ישראל הולד ישראל לכל דבר, א"כ צודאי לא היה הורע מתייחס אחריו כלל, ואף שנתגייר לא קיים המלות*. רק אם היו מגויה, דצאומות הולכין אחר הזכר ואז מתייחס אחריו, א"כ קיים צגירומו, כן נראה לענ"ד פשוט, [ועיין עוד לקמן אות ט"ז].

[יד] והנה לפי מה דקיימא לן [שר"ע כאן ס"ו] היו לו צנים ומתו לא קיים המלות, נראה צעליל דמלות זו אינה כשאר מלות, לולצ ומלות ודומיהם, דאין להם משך זמן רק חייב שעשה המלות יאל, אצל כאן אינו כן, דהציאה לא הוה גוף המלות רק הכשר מלות, ועיקר המלות היא לידת הצנים*.

בשולי המנחה

עברי נוהג יכולה להנשא לעבד עברי שהוא מותר בה 48, וראויה לפור' בדרך היתר 49.

כיון דרק חליים מתייחסים אחריו אינו יוצא. מצינו באחרונים שנחלקו בגדר חציו עבד וחציו בן חורין, דעת הטורי אבן 50 שדנים את מי שחציו עבד וחציו בן חורין כשני חצאים נפרדים, שלאחד מהם דיני עבד גמור ולשני דיני בן חורין גמור, ודעת רעק"א 51 שנידון כאדם אחד שיש לו מקצת דיני עבד ומקצת דיני בן חורין 52. ודעת רבינו בכמה דוכתי שכל מחצה נידון כגוף בפני עצמו, וחציו הבן חורין נידון כישראל גמור ויש לו חובות וחכיות כאדם שלם 53, ועפ"י צידד שאביו יוצא בו ידי חובת פור' 54. ומ"מ נסתפק שמה אינו יוצא בו, כי אין כל גוף הולד מתייחס אחריו 55. ויש שצידד לתלות נידון זה בפלוגתא בגמ' 56 אם 'שה' הוא אפילו מקצת שה 57.

ואין לו משפחת אב כלל. יש שנקטו, שאף שאין לאמו קידושין מכל מקום כיון שיש לאביו קידושין במקום אחר הבן מתייחס אחריו 58. וכן יש לדקדק ממה שמצינו בקידושין 59 דאף שאין קידושין תופסין בשפחה הוצרך הכתוב ללמד שולדה כמותה, ומוכח שאע"פ שאין קידושין תופסין באם מ"מ י"ל שהולד מתייחס אחר אביו אם יש לאביו תפיסת קידושין במקום אחר 60.

ואף שנתגייר לא קיים המלות. כן נראה מלשון הרמב"ם 63 והטוש"ע 64 'נתגיירו הוא והם', ומשמע דמיירי בבנים מעובדת כוכבים, אבל בבנו מישראלית לא קיים המלות כיון שאינו מתייחס אחריו. אולם יש שפירש דברי הגמ', שאף אם היו לו בנים מישראלית קיים המלות 65.

ועיקר המלות היא לידת הבנים. יש שהוכיח כדעת רבינו לדעת הראב"ד. 56. חולין פ, א. 57. חשבונות של מצוה עי"ש. 58. חת"ס גיטין מג, א ד"ה ראוי, דבר אברהם ח"א סי' ה בהגהה. 59. סח, ב. 60. דבר אברהם שם. 61. ושם הביא רבינו ש"כ"מ המקנה בקונטרס אחרון סי' מד ס"ב. 62. ע"ע אבני מילואים שו"ת סי' ח, שו"ת רעק"א קמא סי' כד, ספר יהושע פסקים וכתבים תשובות סי' רכז, עמודי אור סי' מט. 63. הלי' אישות פ"ו ה"ו. 64. אה"ע סי' א. 65. הגהות חות יאיר על הרי"ף יבמות יט, ב (מדפי הרי"ף).

48. ועי' להלן לענין תפיסת קידושין ויחוס הולד. 49. מנחת חיים. 50. חגיגה ב, ב ד"ה לישא, ושם ד, א ד"ה איצטריך. 51. חגיגה ד, א תוד"ה לא. 52. ועי' קהלות יעקב חגיגה סי' א, גיטין סי' לב אות ד, ובי"ב סי' יא מש"כ בענין זה. 53. ראה להלן מצוה ב אות ג, מצוה ח אות יב, מצוה לג אות ב, ומצוה עה אות ב, ובשולי המנחה שם, ולהלן מצוה ת אות א. 54. וכן נקט רבינו להלן אות טו ד"ה והנראה, ואת כ. 55. וראה משנ"ת לעיל אות ד לענין אנדרוגיטוס

חיובה
בטריפה

נתגייר ויש
לו בנים

מהות
המצוה

וזכל רגע חל עליו החיוב, ואם מתו לא קיים מכאן ולהבא, וזה פשוט.⁷³

קיומה בשעת הפטור

וְבַזֶּה מְיוּשָׁב עַל נֶכּוֹן מֵה שֶׁהַקְּשָׁה בְּסֵפֶר טוּרֵי אֲבָן לְהַגְאֹן שֶׁאֵת אֶרֶץ צְרָאֵשׁ הַשְּׁנֵה כ"ח ע"א, זֶהוּ דְמַצְוֵאָה שֶׁסִּכְפֹּא וְאֵל מִצְוֵה יֵאָד, דְּכִפְאֹו מֵאָן, אִילִימָא כִּפְאֹו שֶׁד וְהַתְּנִיחַ וְכוּ' כִּשְׁהוּא שׁוֹטֵה הָרִי הוּא כְּשׁוֹטֵה לְכָל דְּבָרָיו וְכוּ', וּמַצְוֵאָה שֶׁסִּכְפֹּא דְעַל כֵּן לֹא יֵאָד יְדֵי חוֹבָה צִאֲכִילַת מִצְוֵה כִּשְׁהוּא שׁוֹטֵה, כִּיּוֹן דְּלֹא פְטוּר מִן הַמִּצְוֹת וְאִינוּ נִפְטָר זִמְנָן הַחַיּוּב זִמְנָה שֶׁעֲשָׂה זִמְנָן הַפְּטוּר. וְהַקְּשָׁה עַל זֶה בְּסֵפֶר טוּרֵי אֲבָן הַיָּאֵךְ מַצְוֵאָה כֵּאֵן הִיוּ לוֹ זַנִּים צְגִיּוּתוֹ וְנִתְגַּיֵּיר קִיִּים הַמִּצְוֵה, הֵאֵל צְגִיּוּתוֹ פְטוּר מִפְּרִיָּה וְרִבִּיָּה דְבָנֵי נַח אִינֵם מִנְּזוּיִם * «עֵיִין לְקַמְן [אֹרַח י"ט] צְדָרְיֵינוּ אִי"ה», וְהַיָּאֵךְ נִפְטָר עֲתָה זִמְנָן הַחַיּוּב לְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר *, יְעוּיִן שֶׁסִּכְפֹּא צִוָּה. וְלִפִּי מֵה שֶׁכְּתִבְנוּ לֹא קֵשָׁה מִיָּדִי, דְּכִשְׁלֵמָא מִצְוֵה וְלוֹלֵב דִּילֵא הַמִּצְוֵה כִּשְׁאֲכַל מִצְוֵה אִו נִטְל לֹלֵב, עַל כֵּן שְׁפִיר אִי נִטְל אִו אֲכַל צִעַת שְׁהִיָּה פְטוּר אִינוּ פּוֹטְרוּ לִזְמַן הַחַיּוּב, אֲכַל הֵכָא דְהַמִּצְוֵה הִיא כְּכָל רֵגַע וְהַמִּצְוֵה שִׁיְהִיו לוֹ זַנִּים, א"כ צְגִיּוּתוֹ צִעַת שְׁחַל עֲלֵיו הַחַיּוּב מִקִּיִּים מִצְוֵה פְּרִיָּה וְרִבִּיָּה דְהָרִי יֵשׁ לוֹ זַנִּים, וְאִין אִנוּ לְרִיבִין לְבַא מַחֲמַת קִיּוּם הַמִּצְוֵה דְמַתְּחִילָה, דִּלֵּךְ אִם קִיִּים הַמִּצְוֵה מַתְּחִילָה לֹא מֵהַנִּי צִהִיו לוֹ זַנִּים וּמַתּוּ, רַק עֵיקַר הַמִּצְוֵה שִׁיְהִיו לוֹ זַנִּים וְיִתְחַסְּנוּ אַחֲרָיו, וְהָרִי הוּא מִקִּיָּימָה כְּעַתָּה, וְרַק הַהִכְשָׁר מִצְוֵה נִעֲשֶׂה בְּפְטוּר, דְּהֵיִינוּ הַצְעִילָה, וְזוּ [אִינָה] הַמִּצְוֵה הַעֵיקָרִיית רַק הוּיֵת הַזַּנִּים.

וכמו צעשה המצוה צעודו גוי «וישראל עומד על גביו דמהני להרצה שיטות, עיין באור"ח ריש סי' ת"ס», אף על פי דבלא העשייה לא היה עושה ואוכל המצוה, והאכילה צאה לו ע"י העשייה והעשייה היתה צפטור, מ"מ צודאי יאל כי המצוה היא צחיוב. והכא נמי הצנים דהם עיקר המצוה הם צשעת החיוב, ורק ההכשר מצוה דהיא הצעילה היה צפטור, אבל עיקר המצוה היה בזמן החיוב. והראיה, דאם מתו לא קיים המצוה דאינו יואל כעת צמה שיאל צבר, ואין שום דמיון כלל לכפאו ואכל מצוה⁷⁹, ועיין לקמן צדצרינו צמלות ספירת העומר [מצוה ש"ד אות ר'].

דְּעַל פִּי הַנ"ל אִינוּ מִצִּין דְּבָרֵי הַתּוֹסֵף צִבָּא צִתְרָא י"ג ע"א ד"ה כּוּפִין, וְחִגִּיגָה צ' ע"ב ד"ה לִישָׁא [הַשְּׁנִין], שֶׁהַקְּשָׁה דְלִיתִי עֲשֶׂה דְפָרוּ וְרָצוּ לְדַחֲוֵת הֵלָא תַעֲשֶׂה דְלָא יִהְיֶה קָדָשׁ, וּמִירָצוּ דְלָא הוּי צְעִידָנָא, דְּהֵלָא תַעֲשֶׂה הִיא צִשְׁעַת הַעֲרָאָה וְהַעֲשֶׂה הִיא צְגַמְר צִיָּאָה. וְלִפִּי הַנ"ל הֵנָּה צְגַמְר צִיָּאָה ג"כ לֹא קִיִּים הַעֲשֶׂה, וְהַגַּמְר צִיָּאָה אִינוּ אֲלָא הַכְּשָׁר מִצְוֵה דִּאי אֲפִשֶׁר לְהוֹלִיד צִלָּא זֶה * . אֲךָ לִפִּי זֶה הוּי הַהַעֲרָאָה גַם כֵּן הַכְּשָׁר מִצְוֵה דִּאי אֲפִשֶׁר צִלָּא זֶה, «וְעֵיִין צְטוּרֵי אֲבָן שֶׁסִּכְפֹּא צִוָּה עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסֵף». אֲךָ גַם לְסַצְרַת הַתּוֹסֵף אִינוּ מוֹצֵן הַחִילּוּק צִין הַעֲרָאָה לְגַמְר צִיָּאָה, דִּלֵּךְ צְגַמְר צִיָּאָה עֵדִיִין לֹא קִיִּים הַמִּצְוֵה. וְלוֹמַר דְּכִיּוֹן דְּצְגַמְר צִיָּאָה מוֹלִיד, וְרוֹב נְשִׁים מַתְּעַצְרוֹת וְיוֹלְדוֹת, וְכָל מַקּוֹס אֲזִילִין צִתְר רּוֹבָא, וְהוּי כֹּאֲלוּ יִלְדָּה. זֶה אִינוּ, דְּהָרִי אֲפִילוּ נִתְעַצְרָה לֹא קִיִּים הַמִּצְוֵה, דְּצָבִין

בשולי המנחה

בסנהדרין. אולם דעת כמה ראשונים שבני נח מצווים על פריה ורבייה⁷⁵, ולשיטתם לא קשיא קושית הטורי אבן.

והיאך נפטר עתה בזמן החיוב לאחר שנתגייר. יש שתירצו קשיא זו, שרק אם עשה המצוה בזמן שאינו בן דעת לא יצא ידי חובתו, כי אין שייך אצלו כלל מעשה מצוה, אבל גוי שעשה מצוה אע"פ שאינו חייב בה מ"מ יכול לקיימה ויש לו שכר כמי שאינו מצווה ועושה⁷⁶, ולכן יוצא ידי חובתו בבנים שהיו לו בגיורתו⁷⁷.

ויש שכתבו, שאמנם בכה"ג אינו מקיים מצות פו"ר, אלא שמ"מ אינו חייב לקיימה עתה כיון שיש לו בנים⁷⁸. והגמר ביאה אינו אלא הכשר מצוה דאי אפשר להוליד בלא זה. לדעת הסוברים שמצות פו"ר היא עצם מעשה הביאה, מבוארים דברי התוס', שדוקא העראה היא לפני זמן המצוה, אבל גמר ביאה שאז ראויה להתעבר, הוי גוף המצוה וראוי לדחות הלאו⁸⁰.

ויש שכתב באופן אחר, שאף שקיום המצוה הוא בלידת הבנים, מכל מקום מעשה המצוה המוטל על האדם הוא הביאה עצמה, ודין בעידנא לענין הא דעשה דוחה לא תעשה, תלוי במעשה המצוה ולא בשעת קיום המצוה⁸¹.

72. וראה להלן ציון 81 נפק"מ בזה לענין עדל"ת. 73. וע"ע להלן אות כה-כו. 74. אות לא. 75. רש"י יבמות סב, א ד"ה בן נח, מאירי שם, שאילתות שאילתא קסה, וע"ע תוס' חגיגה ב, ב ד"ה לא, ומהרש"א שם. 76. ראה רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"י. 77. כלי חמדה פר' ויגש את ב, רבבות אפרים. וע"ע מהר"ם שיק וערוך השלח אה"ע סי' א ס"ה וסי"ט. 78. צפנת פענח תנינא ח"א דף לג טור ד ושו"ת צפנת פענח (ורשא) סי' קפה, הליכות אליהו אה"ע סי' ד. וע"ע לעיל ציון 24. 79. כ"כ בקבא דקשייתא אות עב. 80. בית אהרן גיטין מא, א, הר צבי שם. 81. קונטרס דברי סופרים סי' ג אות כה, קובץ הערות סי' סט אות כו-כה.

מהמבואר בגמ' 66 שאם מתו הבנים ויש לו בני בנים פטור הוא ממצוה זו, ואם נאמר שקיום המצוה תלוי במעשה, היאך נפטר בכך שיש לו בני בנים, הרי אין זה ע"י מעשיו, וע"כ שקיום המצוה הוא ע"י מה שיש לו בנים⁶⁷.

ויש שכתבו, שכיון שלידת הבנים אינה תלויה בו, ורק מעשה הביאה הוא בידי האדם, אין הביאה נחשבת הכשר מצוה אלא היא עיקר המצוה, אלא שיוצא ידי חובתו רק אם נולדו לו בנים מחמת ביאה זו, ומ"מ לידת הבנים אינה עצם המצוה⁶⁸. וכן משמע ממש"כ הרשב"א⁶⁹ שבאומר הנאת תשמישך עלי נימא מצוות לאו ליהנות ניתנו כיון שחייב בפו"ר, ומסתבר שבהכשר מצוה אין לומר כן, ומוכח שסובר שהביאה היא עצם המצוה⁷⁰.

ויש שחידשו, שבכל ביאה מקיים מצוה זו, כיון שגדר המצוה הוא להשתדל להוליד, ומה שמצינו שיעור במצוה זו שיוליד בן ובת, היינו שלאחר שנולדו לו בן ובת פטור הוא מחיוב זה מכאן ולהבא⁷¹.

ובאופן אחר י"ל, שאמנם קיום המצוה הוא כשיש לו בן ובת, אבל מ"מ מעשה המצוה המוטל על האדם הוא הביאה עצמה⁷². דבני נח אינם מצויים. להלן⁷⁴ הביא רבינו שכן דעת התוס'

66. יבמות סב, א. 67. שיעורי רבי דוד יבמות שם אות ערה. ולשיטות דלהלן שהמצוה היא מעשה הביאה, צ"ל דמ"מ ע"י שהוליד בן ובת יצא ידי חובתו, ואינו חוזר ומתחייב במצוה זו כל זמן שהם או זרעם קיים בעולם. 68. חמדת ישראל עשה ריב, בית שערים יו"ד סי' רכז, חשבונות של מצוה, הגהות הגרא"ז מלצר למנ"ח במוריה שנה יח גליון ג-ד. 69. נדרים טו, ב. 70. ציץ אליעזר ח"ד סי' טו אות ד. 71. בית אהרן גיטין מא, א, הר צבי או"ח ח"ב סי' עו, אגרות משה אה"ע ח"ב סי' יח. וכן משמע לשון החינוך 'וכמה בנים יהיו לו ויפטר', אולם הרמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד כתב 'כמה בנים יהיו לו ותתקיים המצוה בידו'. ומשמע שסובר שרק ע"י שיש לו בו ובת מקיים המצוה.

לפי ההכרח דביאת יבום אינה קונה מטעם קידושין, אלא שהוא דין חדש ביבום שיקנה אותה כביאתה, אי"כ למה כתבו התוס' קידושין דף י"ב ד"ה משום פריצותא, ועיין בריטב"א דבעינן עדות בקנין יבום, מ"ש משאר דיני קידושין דאפקעה, ולפי הנראה מהתוס' שדין עדות לקיום הדבר אין זה דין בקידושין, אך הוא דין בדבר שבערוה, ולפיכך גם ביבום אף שאין לו שייכות לקידושין, מ"מ דבר שבערוה הוי, ולכך בעי עדים לקיום.

14/08/2018

ב) יש להסתפק בהאי דינא דדרשינן מולקחה דנעשית כאשתו לכל דבר, אם הוא דין בקיום מצות יבום, על ידי שיקנה אותה ונעשית כאשתו לכל דבר, ובלא זה אינו מתקיים המצוה, או דהמצוה תתקיים אף שלא תיעשה כאשתו לכל דבר, אלא שהוא דין דכיון שיבם אותה נעשית כאשתו לכל דבר, וזה דוחק. אך יש להביא ראיה דהנה שיטת הרמב"ם דכל חייבי לאוין אם לא קדשה מתחילה אינו עובר עליהם, אם כן למה בעינן בחייבי לאוין לדחות הלאו כדי לקיים המצוה ובחייבי לא תעשה ועשה אין נזקקים כלל ליבום, הא כיון דאפשר לקיים המצוה מבלי שיוכרח לקנותה, אי"כ הוי יכול לייבם בלא עדים ויועילו מעשיו ליבום, אלא מוכח דאם לא יקנה אותה לא יקיים מצות יבום.

אך צ"ע בזה דהא מקשינן בריש יבמות דתדחיק יבום ל"ת דכרת והא ודאי פשוט דאף אם ידחה הלאו תשאר עוד ערוה כדמוכרח, ולא תפסי בה קידושין, כיון דיש בה כרת, ולא יקנה אותה, וא"כ לא יקיים מצות יבום כיון דלא קנה. ע"כ מהגר"ח זצ"ל.

פ ג ב ד י נ מ א מ ר

ברש"י ד"ה נתן לה כסף מבואר דהא דלא קנה מה"ת משום דאין קידושין תופסין באשת אח והתורה לא התירה לו לעשות כאשה נכרית. רק כסדר המצוה וביאה הוא דכתיב בה עיי"ש. והנראה בכיאוורו ע"פ דברי הגמ' דף כ"ט ונ"ב דהעושה מאמר ביבמתו פקעה מינה זיקת יבום וחלה עלי' זיקת אירוסין. ע"כ בשם הגר"ח.

הגהה מג"א: וכוונתו נראה דאם נימא דיתפסו קדושי כסף מה"ת שוב תפקע הזיקה ויהיה עלי' איסורא דא"א. וזהו דכתב רש"י דאין קדושין תופסין בא"א, והתורה לא התירה לו לעשות כנכרית רק כסדר המצוה, וביאה הוא דכתיב בה. ולפי"ז צ"ל הא דאמר עשה מאמר ובעל הרי זה כמצוה לימא מסייעא לי' לר"ה דמצות יבמה מקדש והדר בעל אימא אף זה כמצוה פשיטא סד"א כיון דאמר מר העושה מאמר ביבמתו פרוה ממנה זיקת יבמה וחלה עליה זיקת אירוסין אימא לאו כמצוה קעביד קמ"ל, דמשמע דלפי האמת אינו כן, וגם משמע דהס"ד רק לא קיים המצוה אבל מ"מ קנה, היינו משום דלדין מאמר הוא רק מדרכנן, ומה"ת שפיר היא עדיין יבמה ולא פרוה עדיין הזיקה, ורק דס"ד כיון דעל הצד שקונה מדרכנן שוב לא מקיים המצוה דיבום, וע"ז קמ"ל דמקיים המצוה, והיינו משום דמה"ת לא מהני המאמר לא הפקיעו חכמים דין התורה ע"י דבריהם, אבל אי הוי תופסין קדושין מה"ת, ודאי דשוב א"א לקיים המצוה דיבום, והוי אשת אח כמו שנתבאר. ודוק היטב.

אוצר החכמה

פ ד ב ע נ י נ ס י כ ה ל ז ר י ס

הנה הדין דאסור לזר לסוך בשמן של תרומה אינו משום איסור זרות דאסור לסוך, וכמו דאסור לשתות, דסיכה בשתיה, אלא איסורו הוא משום איסור חפצא דתרומה, דתרומה ניתנה לכהנים ולא לזרים. וכן משמע מהרמב"ם, דבגמ' נמצא אסור לסוך בשמן של תרומה דכתיב ולא יחלל את קדשי בני ישראל לרבות את הסך, ועוד ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו, והנה הרמב"ם לא כתב בפירוש שאסור לזר או לערל לסוך בשמן של תרומה עיי"ש בפרק ו' וז' מתרומות כדיני איסור זרות וערלות, ובפ"א כדינים שהתרומה ניתן כתב סך הוא הכהן עצמו בשמן התרומה ומביא כן בתו ישראל ומעגילו על גביו. משמע מזה דאסור לזר עצמו לסוך, וכן שם אבל סכין הקטן בשמן התרומה בתוך שבעה שהנולד כל שבעה לא חשיב ערל, הרי מפורש דערל אסור לסוכו, ואמאי לא כתב מפורש איסור סיכה לערל, והקרא דלא יחלל את קדשי בני ישראל כתבו הרמב"ם לענין חיוב קרן וחומש, והביאור בשיטת הרמב"ם דאיסור זרות וערלות ליכא בסיכה אף דסיכה כשת"י, דלענין איסור אכילה ושת"י בעינן מעשה אכילה, ובסיכה ליכא בזה מעשה אכילה שתי' אסור, והקרא דלא יחלל וגו' דמרבא סיכה באכילה ושת"י, מוקי לה הרמב"ם לענין חיוב תשלומין קרן וחומש. והיינו דשם זרות על הסיכה, ולא מיקרי בזה שהפסיד תרומה, אלא דחל שם זרות על סיכת התרומה וממה שחייב בקרן וחומש יליף מזה הגמ' איסור סיכה, אבל עצם איסור סיכה אינו אלא משום דהתרומה ניתנה לכהנים ולא לזרים וערלים, וע"י הסיכה דזר וערל הוא חילול בהחפצא של תרומה שמשמשת למה שלא ניתנה, ולזה כתב הרמב"ם האיסור סיכה כדיניטוהלכות למה שהתרומה ניתנה לכהנים ולא לזרים, וכל האיסור הוא משום חילול החפצא של תרומה. וגם מגמ' משמע כן דכבר הקשו בתוס' דמתחילה מייתי הקרא דלא יחלל דהוא איסור דאורייתא, ושוב מייתי הקרא דותבוא שהוא רק אסמכתא כדאיתא בשבת, ומסקי מזה התוס' דגם הקרא דלא יחללו הוא אסמכתא, אבל מהרמב"ם אינו נראה כן, אלא דגם קרא דותבוא הוא מדאורייתא, דכן איתא בפ"א מתרומות ה"א התרומה ניתנה לאכילה ולשת"י ולסיכה שהסיכה היא כשת"י שנאמר ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו, וזהו דין תורה, וכן גבי מעשר שני כתב שניתן לסיכה ולשת"י שהסיכה כשת"י, ואף דבמעשר שני איכא לאו דלא נתתי ממנו למת על הוצאה בשאר צרכים, והוי דמדין תורה הוא הסיכה כשת"י ובגמ' שבת איתא דהוא רק אסמכתא. וצ"ל דהתם לענין יוה"כ איירי, דהאיסורים הם אכילה ושת"י, ובודאי דבסיכה ליכא מעשה אכילה ושת"י, ומשו"ה הוא רק אסמכתא, אבל לענין החפצא סיכה כשת"י הויא, וקרא דותבוא וגו' הוא דרשה גמורה, ורק היכא דבעינן מעשה אכילה ושת"י ליכא בסיכה מעשה אכילה. וכמו"כ לענין איסור חילול החפצא, סיכת זרים וערלים כשת"י, דלענין דיני החפצא נתרבו מקרא דותבוא דלסיכה כל דיני שתי' וחלות שם זרות וערלות בעינן ממה דחייבה

רבינו הדבר מצואר ביותר:

פט"ו א אי זה ממזר בו. בהולך (דף מ"ט.) משנה מחלוקת תנאים ופסקו בהלכות כשמעון הסימי דאמר כל שחייבין עליו כרת צדי שמים וכו' והכריחו כן בראיות וכבר נתבאר מי הן העריות פ"א מהל' אישות ובגמרא הכל מודים צבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולך ^{התורה} וכו' ומ"ש בין בזוין בין בשגגה ממזר בהרבה מקומות ומהם צפרק האשה רבה (דף פ"ו): דין האשה שהלך צעלה ושמעה שמת ונשאת לאחר: ואחד זכרים וכו'. משנה צפרק הערל (דף ע"ח):

ב אחד ממזר שנשא ישראלית וכו'. מ"ש רבינו שאם קדש ולא בעל אינו לוקה דבר פשוט הוא ומוסכם. ומ"ש בעל ולא קידש אינו לוקה משום ממזרת ר"ל שאינו לוקה משום ממזרת אבל לוקה משום פנויה וכפי מה שכתב הוא צפרק ראשון מהלכות אישות שהצו על אשה שלא לשם קידושין לוקה מן המורה מפני שבעל קדשה אבל משום לאו דממזרת אינו לוקה שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על צעילה בלא קידושין אלא כ"ג באלמנה זהו דעת רבינו. וכבר נשאל רבינו על זה מחכמי לוניל וזה לשון השאלה והתשובה. נמצא כתוב בספר קדושה צכמה מקומות ובשאר הספרים שאין אדם הבא על חייבי לאוין לוקה אלא אם כן קדשה ויגענו הרבה ולא מצאנו מנין לו רק מצאנו קושיא גדולה באלו נערום שיש להן קנס דמקשינן אי רבי מאיר קשיא כמו אי רבי נחוניא בן הקנה קשיא אחרת אי רבי יצחק קשיא ממזרת הא קיימא לן דאינו לוקה ומשלים ולדברי הספר מעולם לא שייך ביה מלקות כלל, יורנו רבינו. תשובה זו והשאלה והקושיא ודאי ראויה היא לעיין בה הרבה ותכמים גדולים ככס הם שיקשה להם דבר זה ובעת שחברתי עמדותי בדבר זה כמה ימים והגוססתי הראשונה ^{התורה} שחברתייה חתלה שמקצתה מלבי

ולא העתקתייה הנה כתוב בה כפי הגרסה מהלכה זו אליבא דרבי יצחק וכל ביאורה דהא משנה דאלו נערום שכל הבעל חייבי לאוין בהתראה לוקה ובעת שהעסקתי ודקדקתי כל שמועה ושמעה מפי הספרים לא סמכתי על קושיא זו שאמרתי לא נניח גמרא ערוכה ונפסקו הלכה ממשה ומתן של גמרא שהרי עולא ורבי יוחנן וריש לקיש וכמה אמוראים

אליבא דידהו נשאו ונתנו צבא מתיבתא וגם חכמי משנה חולקים בדבר זה הרבה. וי"ל שרבי יצחק חולק בדבר זה וסבירא ליה שכל בעל חייבי לאוין בהתראה לוקה כאביו ואינה הלכה ועוד י"ל שרבי יצחק סבירא ליה בממזרת כסברא דעולא (דף ל"ז) באתומו שהרי אמר עולא שהמלקות באתומו בצבורת ולא בעברה כך אפשר דרבי יצחק סבירא ליה הכי בממזרת לפי שאי אמה יכול לחלק בחייבי לאוין עד שנאמר זאת האשה צעילה לנד ילקה וזאת בקידושין ובעצילה אלא באלמנה לכהן גדול בלדד כמו שנפרש שם בצוק קידושין (דף ע"ח) וזאת הגמרא הערוכה שם אמר אביו קידש לוקה בעל לוקה משום לא יקח משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה [מה טעם קאמר] מה טעם לא יקח משום לא יחלל ומודה אביו במחזור גרושמו שאם קידש ולא בעל אינו לוקה להיות לו לאשה אמר רחמנא והא ליכא ומודה רבא צכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא חילל ושניהם מודים במחזור גרושמו שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה והו נוסח הגמרא. ומדקאמר ומודה אביו וכו' ושניהם מודים וכו' שמע מינה שכל חייבי לאוין פליגי אביו ורבא ולא באיסור כהונה לנד ופליגי אביו סבר שהבעל אחת מחייבי לאוין בלא קידושין לוקה חוץ ממחזור גרושמו שאינו לוקה עליה עד שיקדש ויצעול ורבא סבר שכל הבעל אחת מחייבי לאוין שאינו לוקה מאותו השם עד שיבעול אחר הקידושין חוץ מאלמנה לכהן גדול שאם בעל לוקה אע"פ שלא קידש והדבר ידוע שאביו ורבא הלכה כרבא בר מהנהו הלכך אי בעינן לאוקומי דברי רבי יצחק אליבא דהלכתא נימא שרבי יצחק אומר בממזרת כמו שאומר עולא באתומו [ואם תרצה תאמר] שכן ק"ל לר' יצחק שכל הבעל חייבי לאוין בלא קידושין לוקה כאביו ועל כל פנים לאו מדברי משא ומתן נפסקו הלכה כמו שביארנו ויראה לי שאין בדברים אלו ספק כלל ע"כ. והרמב"ן ז"ל דחה ראויה זו ופי' כל הסוגיא הוא דוקא בלאוין שכתוב בהן קיחה כלל או כהונה ומחזור גרושמו שכתוב בהן לא יוכל צעלה הראשון אשר שלחה לשוץ לקחתה אבל ממזר הדבר ידוע שעל הקידושין אינו לוקה שהרי אין כתוב בהן לאו בקיחה ועל ציאה בלא קידושין לוקה כמו שהכתוב מפורש לומר לא יבא שהיא הצעילה ומפורש צפרק אלו נערום דאקשינן בהדיא אי כרבי יצחק קשיא ממזרת והוא הדין לעמוני ומואבי ופלוט דכא ושאר כל חייבי לאוין וכו' וז"ל דבריו וז"ל זה דעת הרמב"ן ז"ל בהשגות: המחזור גרושמו משנשאת וכו'. זה מפורש פ"ק דיבמות (דף י"א) היא תועבה ואין צניח תועבין ומפני שכתוב בה תועבה הולך רבינו לומר כן צביאור יותר משאר חייבי לאוין:

פט"ו ב שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כ"ג באלמנה. כתב ה"ה שאלת חכמי לוניל ומסובתו ושהרמב"ן דחה ראיות רבינו ופי' כל הסוגיא בלאוין שכתוב בהם קיחה וכו' והר"א בנו של רבינו מירך כשם שנאמר באיסורי כהונה קיחה ובמחזור הויה נאמר בשאר איסורי לאוין ציאה צקהל וציאה צקהל לא היו אלא בקידושין אבל זנות לעולם לא מיקרי ציאה צקהל מדע שאמר הכתוב במצרי ואדומי צניח אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם צקהל ה' ולא נזה ה' שיבא דור שלישי בזנות אלא בקידושין והנה למדנו מפסוק זה שמצרי ואדומי דור ראשון ושני איסורן בעשה וליכא למימר בזנות עשה אלא ודאי בקידושין הילכך משמע ציאה צקהל בקידושין בלא ספק ואי קשיא לך מכלל חייבי לאוין יבמה לור דלא כתיב בה ציאה צקהל ולא קיחה ל"ק מידי דהא כתיב בה הויה לא מהיה אשת המם החוזה הילכך אי אמה יכול לחלק בחייבי לאוין ולא באיסורי כהונה בלדד פליגי אלא בכל חייבי לאוין עכ"ל. והרמ"ה השיג על תשובה זו של רבינו שהשיב לתכמי לוניל והם אישרו דברי תשובת רבינו כיוצא במה שהשיב הר"א בנו והאריכו בדבר והביאו ראיה לדברי רבינו מדאמרין צפרק עשרה יוחסין ומודה רבא באלמנה לכ"ג שאם בעל ולא קידש לוקה ואם כדברי האומרים דלא פליגי בכל איסורי לאוין היכי אמר מודה רבא באתומו דבר עלמנו שנתלקו בו ועוד אי ק"ל ציאה לחודה קפיד למה משונה ציאה זו מכל ציאות שכתוב בכתב צקהל ה' ודורות אלא לאו ש"מ דרך נישואין קפיד קרא דהיינו ציאה ראויה לצד צקהל ה' כגון שקידש ובעל: בתב עוד הר"א בנו של רבינו שהוקשה לו על זה מ"ש צפרק א' מהלכות נערה בתולה היתה בתולה זו אסורה על האונס וכו' או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו הרי זה לוקה ואינו משלים קנס וכו' והלכה זו לדבריו

קשיא שזו הבתולה שהיא מחייבי לאוין אם אינה מקודשת לו בין התרו בו בין לא התרו בו אינו לוקה עליה ואם מקודשת היא בין התרו בו בין לא התרו איה קנס

אבל לא לעבדים על העבדים ולא לעבדים על ישראל:

פרק חמשה עשר

א אי זהו ממזר האמור בתורה זה "הבא מערוה מן העריות. חוץ מן הגדה שהבן ממנה פגום ואינו ממזר. אבל הבא על שאר העריות בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם שנאמר גם דור עשירי כלומר לעולם: **ב אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלית שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר הקידושין לוקין. קידש ולא בעל אינו לוקה. בעל ולא קידש אינו לוקין משום ממזרות שאין לך בכר חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין *אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר. *המחזור אינה**

השנת הראב"ד
*אחד ממזר שנשא ישראלית וכו'. כתב הרמב"ן ז"ל על הצבא ראשונה אין זה מחזור וקשיא ליה ממזרת דאלו נערום וכו' דפריך תוס' אי רבי יצחק קשיא ממזרת והמבין יבין עכ"ל: *אלא כהן גדול באלמנה וכו'. כתב הרמב"ן ז"ל לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השמא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אחריו בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין ללא כתיב צהו אלא ציאה לחודה לא כל שכן והדין נותן שהציאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל ופלוט דכא כתיב שלא תונה אשתו תחתיו והממזרות רבה עכ"ל:

א טור אה"ע סי' ד' סמ"ג לאוין קי"ז: ב טור אה"ע סי' ד' סמ"ג לאוין קי"ז:

קשיא שזו הבתולה שהיא מחייבי לאוין אם אינה מקודשת לו בין התרו בו בין לא התרו בו אינו לוקה עליה ואם מקודשת היא בין התרו בו בין לא התרו איה קנס

מגדל עזו

כוחיה דגרסי' (דף ע"ח) אמר רב יהודה כהן גדול באלמנה לוקה שמים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל ואקשינן ולינקי נמי משום ולא יחלל זרעו ופרקינן בשלל גמר ציאתו וזכר הכי גרסי' אמר אביו קידש לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה [מה טעם קאמר] מה טעם לא יקח משום לא יחלל ומודה אביו במחזור גרושמו שאם קידש ולא בעל אינו לוקה להיות לו לאשה אמר רחמנא והא ליכא ומודה רבא כ"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה והרי הוא חילל ושניהם מודים במחזור גרושמו שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה חוץ ממחזור גרושמו שאינו לוקה עליה עד שיקדש ויצעול ורבא סבר שכל הבעל אחת מחייבי לאוין שאינו לוקה מאותו השם עד שיבעול אחר הקידושין חוץ מאלמנה לכהן גדול שאם בעל לוקה אע"פ שלא קידש והדבר ידוע שאביו ורבא הלכה כרבא בר מהנהו הלכך אי בעינן לאוקומי דברי רבי יצחק אליבא דהלכתא נימא שרבי יצחק אומר בממזרת כמו שאומר עולא באתומו [ואם תרצה תאמר] שכן ק"ל לר' יצחק שכל הבעל חייבי לאוין בלא קידושין לוקה כאביו ועל כל פנים לאו מדברי משא ומתן נפסקו הלכה כמו שביארנו ויראה לי שאין בדברים אלו ספק כלל ע"כ. והרמב"ן ז"ל דחה ראויה זו ופי' כל הסוגיא הוא דוקא בלאוין שכתוב בהן קיחה כלל או כהונה ומחזור גרושמו שכתוב בהן לא יוכל צעלה הראשון אשר שלחה לשוץ לקחתה אבל ממזר הדבר ידוע שעל הקידושין אינו לוקה שהרי אין כתוב בהן לאו בקיחה ועל ציאה בלא קידושין לוקה כמו שהכתוב מפורש לומר לא יבא שהיא הצעילה ומפורש צפרק אלו נערום דאקשינן בהדיא אי כרבי יצחק קשיא ממזרת והוא הדין לעמוני ומואבי ופלוט דכא ושאר כל חייבי לאוין וכו' וז"ל דבריו וז"ל זה דעת הרמב"ן ז"ל בהשגות: המחזור גרושמו משנשאת וכו'. זה מפורש פ"ק דיבמות (דף י"א) היא תועבה ואין צניח תועבין ומפני שכתוב בה תועבה הולך רבינו לומר כן צביאור יותר משאר חייבי לאוין:

א טור אה"ע סי' ד' סמ"ג לאוין קי"ז: ב טור אה"ע סי' ד' סמ"ג לאוין קי"ז:

קשיא שזו הבתולה שהיא מחייבי לאוין אם אינה מקודשת לו בין התרו בו בין לא התרו בו אינו לוקה עליה ואם מקודשת היא בין התרו בו בין לא התרו איה קנס

עכ"ס

ואתם פרו ורבו. וכבר בארו (נלכות ט"ו) שהחתן פטור מקריאת שמע כשישא בתולה מפני שהוא עסוק במצוה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ז' מיבמות. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. ובבאור אהרן (ינמות ס"ט:) האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה. (נלשטי, נשים הלכות אישות פט"ו):

מצוה ריג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה, וזו היא מצות קדושין, והרמז עליו כי יקח איש אשה ובעלה וגו', הורה שהוא יקנה בביאה, ואמרו ויצאה והיתה, כי כמו שההוצאה בשטר אף ההויה בשטר. וכמו כן למדנו שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה העבירה אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים שהם בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות וקדושין ונדה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלמות במסכת קדושין. ובבאור אמרו (קדושין ט'): קדושי ביאה שהם דאורייתא. (כי תלא, נשים הלכות אישות):

מצוה ריד היא שצונו להתירד חתן עם אשתו שנה תמימה שלא יצא חוץ לעיר ולא יצא לצבא ולא יעבור עליו דבר מהדברים הדומים לאלו אבל ישמח עמה עד מלאת לו שנה תמימה. והוא אמרו יתעלה נקי יהיה לביתו שנה אחת וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ח' מוסטה. (כי תלא, הלכות מלקים פ"ה):

מצוה רטו היא שצונו למול את הבן. והוא אמרו יתעלה לאברהם המול לכם כל זכר וכתוב בתורה שהוא בכרת מי שמבטל מצוה זו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק י"ח מיבמות וד' מיבמות, ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה בזה כמו שהתבאר בקדושין. (לך לך, אהבה הלכות מילה):

מצוה רטז היא שצונו להיות היבם נושא את אשת אחיו בשמת ולא הניח זרע. והוא אמרו יתעלה יבמה יבא עליה. וכבר התבאר דיני מצוה זו במסכת יבמות. (כי תלא, נשים הלכות יבום ומלטה):

מצוה ריז היא שצונו להיות היבמה חולצת ליבמה אם לא ישאנה. והוא אמרו יתעלה וחלצה נעלו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת יבמות. וכבר ידעת אמרם (ינמות ל"ט:) מצות יבום קודמת למצות חליצה, ולכן היא נקראת יבמות ואע"פ שהיא כוללת דיני היבום והחליצה בשוה. (כי תלא, נשים הלכות יבום ומלטה):

מצוה ריח היא שצונו לשאת האונם את אונסתו. והוא אמרו יתעלה ויתברך ולו תהיה לאשה. וכבר התבאר בגמרא מכות (דף ט"ו) שזה הלאו של אונם שהוא לא יוכל שלחה כל ימיו הוא לאו שקדמו עשה. הנה כבר התבאר שזה ולו תהיה לאשה מצות עשה היא. וכבר התבאר דיני מצוה זו בג' וד' מכתובות. (כי תלא, נשים הלכות נערה נמולה):

מצוה ריט היא שצונו דין מוציא שם רע כלומר שצונו להלקותו ושתהא אשתו לו לפי שבא בה גם כן ולו תהיה לאשה. וכבר התבאר בגמרא מכות (סג) בזה הלאו גם כן כמו שהתבאר באונם, רוצה לומר שלא זו קדמו עשה. וכבר התבאר דיני מצוה זו בשלישי ורביעי ממכות. (כי תלא, נשים הלכות נערה נמולה):

מצוה רכ היא שצונו בדין המפתה. והוא אמרו יתעלה וכי יפתה איש וגו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלישי ורביעי מכתובות. (ואלה המשפטים, נשים הלכות נערה נמולה פ"ה):

מצוה רכא היא שצונו בדין אשת יפת תואר. והוא אמרו יתעלה

אבני צדק צדק את המשקולות יפה, איפת צדק צדק את האיפה יפה, והין צדק צדק את ההין יפה. וכבר נודע שהאיפה היא מדת היבש וההין מדת הלח, ואלה כלם ענינים אם נשתנו מוני השיעורים כפי הדבר שישקול או ימוד אמנם הוא שיעור ערך מן המערכים, ואלו כולם רוצה לומר הפלס והמאזנים והאיפה יקראו מדות והצווי שנצטוו להפליג בצמצום השיעור המוסכם עליו מכל מין ומין מהם יקרא מצות מדות. ולשון ספרי על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצות מדות שכל המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר בה כופר ביציאת מצרים. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחמישי מבתרא. (קדושים מהיו, הלכות גנבה ואגדה פ"ח):

מצוה רט היא שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם. והוא אמרו יתעלה מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ולשון ספרא תקום והדרת קימה שיש בה הדור. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין. ודע שעם היות מצוה זו מחוייבת לאנשים כלם בכלל כלומר לכבד החכמים ואפילו לחכם ששוה לו בחכמה כמו שבארו באמרים (נ"ג ל"ג) ת"ח שבבבל (היו) עומדים זה מפני זה דע שיש בכבוד דברים נוספים על התלמיד, וזה כי כבוד התלמיד לרבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא מחוייב לחכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא כי הם כבר בארו שחק רבו עליו כחק אביו שחייבו הכתוב לכבדו ולירא ממנו. ובבאור אמרו (סג) אביו ורבו רבו קודם. וכבר אמרו (סנהדרין ס"ה:) שאינו מותר לחלוק עם רבו רוצה לומר בחלוק ליצאת מהוראתו ודינו ושיסמוך בחכמתו וילמד או ידון ויורה אלא אם כן יתן לו רשות ואין מותר לו להתקוטט עמו או להתרעם ממנו ולא לחשדו שיהרהר אחריו בפועל או במאמר ממיני הרהור כי אפשר שלא רצה זה. ובפרק חלק (דף ק"י) אמרו כל החולק על רבו כאילו הוא חולק על השכינה שנאמר בהצותם על ה', וכל העושה מריבה עם רבו כאילו עושה מריבה עם הקב"ה שנאמר המה מי מריבת קדש וגו', וכל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה שנאמר לא עלינו תלונותיכם כי על ה', וכל המהרהר על רבו כאילו מהרהר על השכינה שנאמר וידבר העם באלהים ובמשה, וזה כלו מבואר כי מחלוקת קרה ומריבת בני ישראל ותלונתם והאשימם וחשדם אמנם היה עם משה שהיה רבן של כל ישראל ושם הכתוב כל ענין מהם על ה'. ובבאור אמרו (אבות פ"ד) מורא רבך כמורא שמים, וזה כלו לקוח בראיה מהיות הכתוב מצוה לכבד את האבות והחכמים כמו שהתבאר במקומות רבים מהתלמוד לא שהיה מצוה בפני עצמה, והבן זה. (קדושים מהיו, מדע הלכות תלמוד מורה):

מצוה רי היא שצונו לכבד אב ואם. והוא אמרו יתעלה כבד את אביך ואת אמך. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתלמוד ועיקרו בקדושין. ולשון ספרא איזהו כבוד מאכיל ומשקה מכנים ומוציא. (וישמע יתרו, הלכות ממרים פ"ו):

מצוה ריא היא שצונו לירא מאב ואם, והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי שהוא ירא ממנו שיענישהו כמו המלך, וילך עמהם כדרך שילך עם מי שמפתח ממנו וירא מהגיע לו ממנו מה שימאם. והוא אמרו יתעלה איש אמו ואביו תיראו. ולשון ספרא איזהו מורה לא יושב במקומו ולא מדבר בפניו ולא סותר את דבריו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת קדושין. (קדושים מהיו, הלכות ממרים פרק ו'):

מצוה ריב היא שצונו לפרות ולרבות לכוין לקיום המין והיא מצות פריה ורביה. והוא אמרו יתעלה

ומבואר מזה דאכילת כהנים בקדשים היא אכילת גבוה. כמו אכילת מוצת. וכן בפ"ב דבינה. לענין גדרים ונדבות. דאסור לשוחטן בייט. ואינו דומה לכהנה מניה של עכו"ם וחניה של ישראל. דמותר לשוחטה בשביל חלקו של ישראל. דאני כהנים. דמשולחו גבוה קא זכו. ואין בזה אכילת סדיוט כלל. אלא אכילת גבוה גרידא. וכיון דלאכילת גבוה בעינן ממשקה ישראל מהמותר לישראל. הינן באכילת כהנים דהיא גיב אכילת גבוה. ומשום לא שייך לומר בזה עדלית. דמינן אינו ממשקה ישראל. והא דפריך בזבחים גבי בלוע. ליתי עשה ולידחי לית. התם שאני דהכשרה מלך ענמה מותרת לישראל. אלא שאיך לאוכלה מפני תערובת פסולה שיש בה. ואיך איכא מלות אכילה על הכשרה. אבל בניד הכנה גיבא מלות אכילה כלל. כיון דלא הוי ממשקה ישראל. ואין כאן עשה כלל לדמות לית. ואפילו לרבי דסיל דמותר להקטיר גיד הכנה. מירי דהוי אכלב ודס עייש בסוגיא. אפשר גיבא דוקא בהקטרה. ומשום ריבויא דקרא. אבל לענין אכילת כהנים לא מלינו ריבוי מקרא :

(ז) **ובזה** תבאר הסוגיא הגיל במנחות (מ"ה). דבהא דשרי דחמנא אכילת מליקה לכהנים. מסבירא אין לומר דהיתיר הוא בשביל מלות אכילה. דהא כיון דאינו ממשקה ישראל. אין כאן מלה כלל. אלא עיב מוכח מזה. דנבילה וטריפה לא נאסרו כלל לכהנים. ואיך שפיר הוי ממשקה ישראל מהמותר לכהנים. ומשום אינטריך קרא. דכל נבילה וטריפה לא יכלו לכהנים. והא דהותרה להם אכילת מליקה גובה היא. ועיין בתום זבחים (פ"ח) ד"ה מן המדומע. דהמותר לכהנים הוי ממשקה ישראל :

סימן י"א

(א) בהור"ה ואחית אשה. וייל ואפילו בא עליה בנדומה. משמע בפסחים דקני לה וכו' ע"ל. וקשה להסבירין דמהיטע פסולה מדאורייתא. אמאי קא עבד מלה. הא אין עשה דוחה לית שיש בה כרת. ועוד היבא משכחם לה כלל. להך דעשה בדבר מלה ועשה מלה פטור מחמתא. לכיון דהיא מלה הבאה בעבירה. ממילא לא עשה קיום המלה. אבל לא לבטל את ההכשר שחל ע"י המעשה כמו בפטר ומל בשבת שלא בזמנה. דאף דעשה עבירה. מינן המילה כשרה. וממילא נתקיימה המלה גיבא. דהמלות הוא שיהא המינוק נימול. וכרי הוא מהול מילה כשרה. דדוקא היבא דהעשה בעלמא היא גוף המלה. שייך הך דמהיטע. אבל היבא דשיקר המלה היא מולאות המעשה. והעשה בעלמא אינה אלא כמו הכשר להמלה. והעבירה היא בגוף המעשה. ולא בתולדותיה. שפיר המלה מתקיימת. וכן ביבמות נדה דנראה מדברי הוס' כאן. וכן בפ' כ"ד (ד"כ). דהמלה הוא הקנין. וכיון דלא שייך לבטל את הקנין מטעמא דמהיטע. ממילא מתקיימת המלה. וכן י"ל בהא דמבואר בירושלמי פ"י כ"ד. דממזר בנו הוא לכל דבר. אף לענין פריה ורביה. והקשו בזה דהוי מהיטע. וי"ל גיב דכיון דקיום המלה אינה ע"י הביאה. אלא בלידת הבנים והביאה אינה אלא הכשר מלה. והעבירה היא בהביאה עצמה. וכיון שיש לו בן. ממילא נתקיימה המלה. אלא דבזה ניש קלמ. דאפשר דלידת הבן היא גיב עבירה בפני עצמה. וכההיא דאמרין. ממות לא יוכל לתקון. זה הבא על הטרופ. והוליד ממנה ממזר ומשמע מדברי רש"י פ' כ"ד (כ"ב). דאי אפשר בתשובה. כיז שהמזר קיים. ובתום ס"פ הספינה נראה שנחלקו בזה שני התירוץ פייש :

(ב) **וב"ב** מלות חליצה ק"מ. סגול של עכו"ם. לא חלוק ואם חללה חליצה כשרה. וכחכב הרמב"ן וי"ל :

י' עין ת"ס' זכחה ק"ג ובי"ק פת.

ויש מפרש לכתחלה לא חלוק. משום דנהנית. שנשאת בו. ואם חללה חליצה כשרה. נהי דעבדא איסורא. חליצה לא מיפסלא. ולא דאיק לי. מהא דגרסין פי ראוהו ב"ד. הדר אמר רבא. אחד זה ואחד זה יאל. מיט מלות לאו ליהנות ניתנו. אלא אי ניתנו ליהנות. כיון שאם יאל נהנה ועבד איסורא. ואי לא יאל. לא עשה ולא כלום. וגמלא שלא נהנה. אמרין דלא יאל. עכ"ל. והיינו ס"ל כפירוש הרמב"ם דריה שם. אחד פירוש. דטעמא דלא יאל. הוא משום מלות מהיטע. וזה לא שייך אלא בשופר דלא יאל מהיטע. אבל לפסול את החליצה. לא שייך כלל מטעמא דמהיטע. כמו בנט אשה. שכתבו ונתנו בעבירה. או בשחיטה בעבירה. ודאי אין שייך לומר. דמשום מהיטע תיפסל השחיטה. או שלא יהא הנט ממיר את האשה מהיטע. והיינו בחליצה דכוותא. ואפילו אי ניתא. דחליצה היא מלה חיובית. כנראה מהא דשייך בחליצה. לכתחלה ודיעבד. כמו בקריאה. מינן הכשר החליצה אינו בתולדה מקיום המלה. אלא אדרבא המלה מתקיימת ע"י מלות הכשר החליצה. וכיון דהחליצה כשרה. ממילא מתקיימת המלה. וכמו צבא על יבמתו נדה. (ועיין בשו"ת הרשב"א חלק שני בצופו. בשם הר"ף. בניכ ספר ולמד בו. לא קיים מלה משום דהוי מהיטע) :

(ג) **ד"ד** תודיה לא תלבש שטענו. ומיהו קשה. למאן דפטור נשים מליציה. ליפטרו גם מכלאים עכ"ל. ומקשין בזה הרי הכא שייך גיב תירוצא הקודם. דהיקשא עדיף מסמוכין. דהשבו הכתוב אשה לאיש. לכל עושהו שבחורה. וכן הוא בתובי ריש ערכין. ונראה בכונת התוס' כאן. דהיקשא אינו מוטיל. אלא להשות אשה לאיש. אבל אם נפטור אשה מכלאים. מטעמא דכל שאינו בליציה. אינו בכלאים. אין הפטור אלא מטעם אשה. דגם באיש אינו משכחם לה. שיהא פטור מליציה כגון סומא. אליבא דר"י. יפטור גיב מכלאים. והיקשא דאשה לאיש לא מהני. אלא היבא שאנו באין לפטורה מטעם אשה. בזה גלי קרא דאין לחלק בין אשה לאיש. [בענין זה ברמב"ם פ"ב מהלי ע"ז. דאשה פטורה מהקפת הראש. מפני שאינה בהשחמה דלית לה זקן. ועבדים חייבים. דאית להו זקן. ואף דעבד איתקש לאשה. ואשה פטורה מהקפה. אף דשייך בה הקפה. איכ גס עבד ליפטור מהקפה. דנילף מאשה דפטורה. וממילא ליפטור גם מהשחמה. משום דאינו בהקפה. וי"ל דלא ילפינן עבד מאשה. אלא היבא שהיא פטורה מטעם אשה. דעבד דינו כאשה. (ויצט לענין שנות גדלות מי ניתא דדינו כאשה שיהא גדול בי"ב שנה. כאשה ושמה שם טעם החלוק בין איש לאשה. הוא בטבע בריאתם. ובה לא שייך להקיש עבד לאשה) אבל הא דאשה פטורה מהקפה. אין סטעם מפני שהיא אשה. אלא מפני שאינה בהשחמה. ואילו היה אפשר למנות אשה שיש לה זקן. היתה חייבת בהקפה (אלא דוקא אשה לא מיקרי זקן) ומשום עבד. אף דדינו כאשה. מינן כיון שיש לו זקן. חייב בהקפה. דגם אשה אינו היה לה זקן. היתה חייבת בהקפה. ואפילו אם נפרש דאי לאו דאיתקש עבד לאשה. היה פטור מכל המלות. ואיכ אין אנו יכולין לחייבו. אלא בהחובין דאימנייהו באשה. מינן יש לחייב בעבד בהקפה מטעם הגיל. וע"י בתום ריש ערכין דעבד נערך כזכר ולענין זה לא מהני היקשא דעבד לאשה ז' :

(ד) **ד"ד** מאי לאו דאמר שחוט לי בשל לי. וטעמא דכתב קרא. הא לאיש דחי. דעשה דלית שיש בה כרת. וכן הוא שם גמ'. לענין בנין בית המקדש. וקשה לפי המבואר רפ"ב דשבועות. דאין בנין ביה דוחה יו"ט. ופירש"י הטעם. דכתוב את שבתותי שמרתי וי"ט נמי מיקרי שבת. ואיכ אין ראייה. מדאיתערך קרא דעשה דלית שיש בה כרת. דהא קרא איתערך לענין יו"ט ויש :

סודיה

בכריהות יד. עמי אפילו בשבת לענין שער המשתלח חמ"ר
 רפרס זאת אומר. אין עירוב והולאה ליהכ"פ. ומסיק דהא
 דרפרס גדולא. דשאני שער המשתלח. דהכשירו בך
 בוי"כ. ובחוס' שם כתבו. דביומא מייתי להא דרפרס.
 ולא מסיק גדולא היא. ולריך להבין. במאי קמילגי שני
 הסוגיות. ואפשר לומר דפליגי. אי נימא בכה"ג האיל
 ואישרי. איסור הולאה דוי"כ. אישרי נמי איסור הולאה
 דשבת. דהכא שבת ווי"כ חלין כאחת. דסוגיא דיומא ס"ל.
 דבבת אחת אמרינן. האיל ואישרי. ואיכא דרפרס.
 לאו גדולא היא. ושפיר מוכח. דאין עירוב והולאה לוי"כ.
 דאי נימא דיש איסור הולאה בוי"כ. ראוי לומר. האיל
 ואישרי וי"כ. אישרי נמי שבת. וסוגיא דכריהות ס"ל.
 דבבבא לא אמרינן האיל דאישרי. ואין ראיא מוי"כ לשבת.
 דשאני וי"כ דהכשירו בך. יבדרי תוס' פי' התכלת מיט
 דאי נימא דעשה דהשלמה פוסלת דביעבד לא שייך דמרי.
 והקשה מהא דטומאה דמרי בליבור. ובחוס' רפ' אורז
 ואת בנו מנין שאותו ואת בנו נוהג במקדשין עיי"ש
 בדבריהם דאם לריך לעשות פסח ואין לו אלא אותו שגשגטס
 אמו שייך דמרי אי לאו קרא אלא משום דהוה עשה
 ולית וקשה דהא אריב הוי מחוסר זמן ופסול דביעבד כמו
 בעימ' ולא שייך דמרי. ועוד דלפי האמת תיקשי גבי מחוסר
 זמן ממש בתוך חי ימים דהתם ליכא לאו אחד מיד
 דרממא נקמי' מלאו לעשה איכ' בלריך לפסח יקריבנו מוך
 זמנו דעשה דפסח החמורה דחוש לעשה דמרי. ולריך
 לחלק דבאריב הא דמקרי מחויז הוא משום הלאו דאריב
 וכיון שהלאו נדחה מו לא הוי מחויז ואיה עיין לקמן
 סימן ס"ז אות ד' ולריך לחלק דוי"כ כ"ג
 אבל בתוך חי ימים האיסור להקריבו הוא מפני שהוא
 פסול כמו בעימ' ובזה ליט דמרי' אבל באריב הפסול הוא
 מפני האיסור דהא נוהג גם בחולין. ובזה שייך דמרי
 וממילא ליכא פסולא. ומשהיך במניח מ' דהא כיון דהלאו
 נדחה ממילא ליכא עשה י"ל לפי דעת החוס' בקידושין
 (ליד) דהיכא דליכא עשה אלים הלאו:
 ט) ד"מ ותימא לריי. דאמאי לא אמרינן נמי לרי עקיבא
 עדלית. ובאבני מילואים כתב לתוך קושיאם.
 לשיטת רש"י ס"פ החולין. דאיסור ערוה. כשם שמונע
 קידושין מתחלתן. היך מפקיע קידושין שכבר חלו. (ונראה
 בחידושי הרמב"ן שם שהסכים לשיטה זו. וכן נראה עוד
 בחידושי הרמב"ן ורשב"א בפ"ק. בסוגיא דלרת סוטה.
 וז"ל שאין קידושי סוטה נפקטין. ואם גירשה קידושין
 תופסין בה. לכתחלה כשם שאין הראשונים נפקטין ממנה
 עכ"ל). ואיכ' לאתר ביאה ראשונה שתיאסר עליו. יפקע
 קנינו. ומשייה לא חל מתחילתו. דהוא קנין לזמן. וקנין
 פירות באשה לא אשכחן. כמיש הר"ן בגדרים עכ"ל. והנה
 לבר דשדבריו נסתרינן. מסוגיית עליה. דקאמר בגמ'. דאי
 לאו קרא. הויא אחי עשה ודחי לית דאחות אשה. אין
 דבריו מכוונין בטעמו דקנין לזמן לא מיקרי. אלא היכא
 שלא חל מתחלה רק לזמן. אבל הכא הקנין חל לעולם.
 רק שאח"כ בא האיסור ומפקיעו. והיא הפקעה מחודשת.
 ודומה לזה מבואר ס"פ השולח. דביובל ראשון לא מיקרי
 קנין פירות. ומשום דלא הוי קנין לזמן. אלא קנין לעולם.
 ואף שיובל יפקיע את המכירה. היינו שאז תחדש ההפקעה.
 אבל קודם היובל. יש לו קנין לעולם ועוד מבואר בס"פ
 יש נוחלין. באומר נכסי לך. ואחר מיתתך לפלוני. אין
 להראשון. אלא קנין פירות. משום דלא הוי אלא קנין לזמן
 היינו לכל ימי חייו. ואילו כל אדם שיש לו נכסים. מיקרי
 קנין הנוף. אף שבמיטתו יופקע קנינו. והייך דככל אדם
 המיתה היא הסקפה מחודשת. אבל בחייו יש לו קנין
 לעולם. משא"כ בכסי לך ואחר כך לפלוני. שגם בחייו אין
 לו אלא קנין לזמן:

ה) תודיה כולא משטטנו נפקא. מבואר מדבריהם.
 דהיכא דאפשר לקיים המלוה למחר. מיקרי
 אפשר לקיים שניהם. ומיש חוס' ריש טבועות. דלא
 אמרינן אפשר להמתין עיי"ש ד"ג. אין סתירה לדבריהם
 כאן. דהתם אין קלבה להסתנה. אבל הכא אפשר להמתין
 עד למחר. ולכאורה נראה שחולקין על הרמב"ן והרשב"א.
 בחידושיהם פי' בזה מדליקין. שכתבו דלא מיקרי אפשר
 לקיים שניהם. מה שכול להמתין למחר. אבל באמת לדינא
 אין כאן מחלוקת דתוסי' כתבו אליבא דמ"ד. דילפינן מקרא
 דאין שריפת קדשים דוחה וי"ט. ומיקשי לדידיה. דנליף
 מהכא דאין עשה לית. וז"ל משום דאפשר לשרוף למחר.
 וילפינן מהכא דבכה"ג מיקרי אפשר לקיים שניהם. אבל
 לרב אפי' דמטני. משום דוי"ט הוי עשה ולית. וליכא קרא
 לאסור שריפת קדשים בוי"ט. איכ' מוכח איפכא. דלא
 מיקרי אפשר לקיים שניהם בכה"ג:

ו) תודיה או שנואלו איילוגית וכו'. ואומר ר"ת דההיא
 בדקיבלה עליה. והגרעקיא הקשה על פירוש
 זה. מלקמן פי' הבא על יבמתו. וכרבי מאיר מי סבר לה.
 והתניא קטנה מתיבמת ואינה חוללת. דברי ר"א. ולרי"מ
 אינה מתיבמת. שמה תמלא איילוגית ומאי פריך. הא ר"מ
 אינו אוסר. אלא בדקיבלה עליה. ורי"א דמסיר איירי
 בדלא קיבלה עליה. והנה בחוס' ישינים. תירונו על קושיא
 תוס'. דרי"מ איירי דבאריב לרה. ואינה מתיבמת לפטור
 לרתה. אבל ר"ת לא ניחא ליה לפרש כן. דסתמא קתני
 לא מתיבמת. בין איכא לרה. בין ליכא לרה. וזהו גופא
 פירכת הגמ'. דרי"ע סתמא קאמר מתיבמת. אפילו איכא
 לרה. ופוטרת לרתה:

ז) שם בתודיה בתו. וכו' בתו מנשואתו. מערות אשה
 ובתה נפקא. דלא גרע מבת אשתו. ואי"ת היכי
 נפקא. הא אין מזהירין מן הדין וכו' עכ"ל. והנה הא ודאי
 דלא שייך לומר. אין מזהירין מן הדין. אלא באיסור אחת.
 אבל בשני איסורין. לא שייך לומר כן. דאליכ' לא משכח
 לחייב משום שני איסורין. היכא דאיסור חל על איסור וכן
 הוא להדיא. בחוס' פ"ק דכריהות (ד"ג) יעיי"ש. ואיכ' הכא
 בבתו מנשואתו. דחייב שמים. משום בתו ומשום בת אשתו.
 כמיש הרמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה. אין שייך בזה לומר
 אין מזהירין מן הדין. והיה נראה מזה. דס"ל לתוס' כדעת
 הראב"ד שם. דהני שמים אינן אלא לקוברו בין רשעים
 גמורים. ואינו חייב אלא אחת. אבל גם להראב"ד אינו
 מיושב. דכיון דמהני לקוברו בין רשעים גמורים. עי"כ
 ישן בזה שני שמות. אלא דאינו חייב רק אחת. משום דאין
 אחתי. (ותימה דבבת אחת אחתי). ואכתי לא שייך
 הך דאין מזהירין מן הדין. ועוד דבסוף תירולס כתבו.
 אבל בכלל אשה יבמה הוי שפיר בת שהיא בת אשתו.
 כדאשכחן דאמו שהיא אשת אביו הוי בכלל אשת אביו.
 עי"כ ומאי ראייה. דשם מפורש במשנה. דחייב שמים
 לחכמים. ואולי רחוקים היא מרי יהודא. דס"ל דאינו חייב
 אלא אחת:

ח) ד"ה תינה היכא דנשא מת ומת. ואח"כ נשא ח'.
 דאחויא לה בני ובני. וכו' ויש לפרש החילוק
 הזה. בשני אופנים: א) דכללל דהואיל ואישרי. לא מהני
 אלא לענין שלא יחול האיסור השני מתחלתו. אבל לא
 להפקיעו אם כבר חל. ב) י"ל. דהיכא דכבר נאסר.
 אמרינן מאי תוית דאולת בתר היתירא. לומר הו"ל
 ואישרי אישרי. ז"ל בתר איסורא. ונימא הו"ל ואישרי
 אישרי. ונימ' בין שני הפרושים. אם שני האיסורין חנין
 כאחת. ואין אחד מהן קודם לחבירו. דלפירוש ראשון. שפיר
 אמרינן בכה"ג. הו"ל ואישרי. למנוע חלות האיסור
 מתחלתו. אבל לפירוש השני. לא אמרינן הו"ל בכה"ג. דהא
 בזה גיכ שייך לומר. מאי תוית וכו' ולריך תלמוד ושיין

י' ש"ד לט"ף סי' ז' כמכ